

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Tereza Auzká

**Maďarsko-italská spolupráce
v letech 1922 - 1940**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Tereza Auzká**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Mejstřík**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

AUZKÁ, Tereza. *Maďarsko-italská spolupráce v letech 1922 - 1940*. Praha, 2015. 48 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Martin Mejstřík.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na meziválečné vztahy Maďarska a Itálie, států, které odmítaly poválečné evropské uspořádání a požadovaly jeho revizi. Hlavní zkoumanou oblastí je politická spolupráce obou zemí na vládní úrovni s přesahem do ekonomických a vojenských aspektů partnerství. Cílem práce je zdůraznit význam maďarsko-italských vztahů v kontextu dějin meziválečné Evropy a přispět ke znalosti tématu v českém prostředí. Práce hledá důvody, které vedly ke spolupráci daných zemí, a věnuje se otázce významu spolupráce pro oba zúčastněné státy. V první části jsou představeny ideologické i praktické důvody, které Maďarsko a Itálii sblížily, následující kapitoly se týkají konkrétních kroků spolupráce. Jednotlivá období spolupráce (1927 – 1933 a 1933 – 1940) jsou vymezena jmenováním Adolfa Hitlera německým kancléřem v roce 1933, což výrazně zasáhlo do vývoje maďarsko-italských vztahů. Práce zkoumá, jak spolupráce ovlivňovala uskutečňování cílů zahraniční politiky obou států – v případě Itálie snahu o navýšení svého vlivu ve střední Evropě, v maďarském případě pokusy o revizi Trianonské mírové smlouvy. V závěru práce jsou zhodnoceny možnosti maďarských a italských státníků se samostatně rozhodovat a nezávisle na Německu prosazovat své revizionistické a expanzionistické ambice.

Abstract

This bachelor thesis examines Hungarian-Italian relations in the interwar period. The states in question were not satisfied with the post WW1 order in Europe and called for its revision. The main subject of this thesis is the political cooperation between the two countries at the governmental level, and touches upon the economic and military aspects of the partnership as well. The aim is to emphasize the importance of the Hungarian-Italian relations in the context of the history of interwar Europe and to

contribute to the knowledge of the topic in the Czech environment. This paper searches for the reasons that led to the collaboration of the countries and focuses on the importance of this cooperation for both states. The first part presents the ideological and practical reasons for the cooperation and subsequent chapters concern its concrete steps. The Hungarian-Italian cooperation is divided into two periods (1927 - 1933 and 1933 - 1940) by the appointment of Adolf Hitler Chancellor of Germany in 1933, which greatly influenced the development of Hungarian-Italian relations. The conclusion evaluates the possibilities of the Hungarian and Italian statesmen to act autonomously and independently of Germany to promote their revisionist and expansionist ambitions. At the same time the conclusion presents the answers to the research questions that ask about the importance of the cooperation for both countries.

Klíčová slova

Maďarsko, Itálie, meziválečné období, mezinárodní vztahy, iredentismus

Keywords

Hungary, Italy, Interwar Period, International Relations, Irredentism

Rozsah práce: 84 530 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. května 2015

Tereza Auzká

Obsah

OBSAH	1
1. ÚVOD	2
1.1 <i>Charakteristika tématu a cíl práce .....</i>	2
1.2 <i>Zhodnocení odborné literatury a pramenů .....</i>	3
2. HISTORICKÝ ÚVOD	5
3. ZÁKLADNÍ KONTURY ZAHRANIČNÍ POLITIKY ITÁLIE A MAĎARSKA	7
4. VÝVOJ MAĎARSKO-ITALSKÝCH VZTAHŮ DO ROKU 1933	12
4.1 <i>Od italské podpory Malé dohody ke smlouvě o přátelství s Maďarskem .....</i>	12
4.2 <i>Veřejná italská podpora Maďarska koncem dvacátých let .....</i>	17
4.3 <i>Hospodářská krize a její vliv na vývoj maďarsko-italských vztahů .....</i>	21
5. MAĎARSKO-ITALSKÉ VZTAHY V OBDOBÍ LET 1933 - 1940	24
5.1 <i>Reakce Maďarska a Itálie na nástup Hitlera k moci .....</i>	24
5.2 <i>Důsledky italské invaze do Etiopie .....</i>	27
5.3 <i>Role Itálie v uskutečnění cílů maďarského revizionismu .....</i>	31
6. ZÁVĚR	36
7. SUMMARY	38
8. POUŽITÁ LITERATURA	39

1. Úvod

1.1 Charakteristika tématu a cíl práce

Po skončení první světové války a uzavření Trianonského míru přišlo Maďarsko o velkou část svého území i obyvatel. Základním cílem maďarské zahraniční politiky v meziválečném období se tudíž stala revize poválečného uspořádání. Revizionistická politika ale musela počátkem dvacátých let 20. století utichnout z důvodu tlaku sousedních států. Naplno se mohla prosadit až poté, kdy Maďarsko v roce 1927 oficiálně podpořila Itálie, zklamaný vítěz světové války. Především její zásluhou se Maďarsko vymanilo z mezinárodní izolace a začalo spolu s Itálií pracovat na změně stávajícího systému.

Vztahy Maďarska a Itálie v meziválečném období jsou tématem této bakalářské práce, která se pohybuje na pomezí oboru mezinárodních vztahů a historie. Z metodologického hlediska je práce případovou studií maďarsko-italských bilaterálních vztahů. Zkoumaným předmětem je především politická spolupráce těchto dvou států na vládní úrovni, přestože se práce věnuje i ekonomickým a vojenským aspektům této spolupráce. Partnerství států v kulturní rovině do práce vědomě zahrnuto není. Tato práce se také podrobněji nezabývá osobou maďarského regenta Miklóse Horthyho. Ačkoliv jeho pravomoci v maďarské politice byly poměrně rozsáhlé - především jmenoval předsedy vlády, neúčastnil se nejvýznamnějších mezistátních jednání Maďarska s Itálií. Na těchto jednáních byli zastoupeni především premiéři a ministři zahraničí obou zemí a Horthy měl na rozhodnutí maďarských zástupců spíše zákulisní vliv. Svá osobní stanoviska k tehdejšími hlavními evropským a maďarským problémům Horthy výstižně vyjádřil ve svých memoárech.¹

Téma práce je časově vymezeno obdobím let 1922 – 1940. Práce začíná rokem 1922, kdy se v Itálii stal předsedou vlády Benito Mussolini, který postupně nastolil fašistický režim, zatímco v Maďarsku premiér István Bethlen zavedl konzervativní politický systém se zřetelnými autoritativními rysy. Konec práce je stanoven do roku 1940, konkrétně do maďarského podpisu Paktu tří, který znamenal *de facto* konec maďarské neutrality v druhé světové válce.

Práce tematicky zapadá do kontextu dějin meziválečného období v Evropě s důrazem na střední a jihovýchodní Evropu. Význam práce spočívá především

---

¹ Nikolas Horthy, *Admiral Nikolas Horthy: Memoirs* (Safety Harbor: Simon Publications, 2000).

v připomenutí otázky spolupráce Maďarska a Itálie, které při studiu dějin meziválečné střední Evropy není věnován dostatečný prostor. Přesto je však problematika spojeneckví režimů velmi důležitá pro porozumění mezinárodním vztahům regionu střední a jihovýchodní Evropy v meziválečném období.

V průběhu práce budou zodpovězeny tři zásadní, logicky navazující otázky: „Jaké teoretické i praktické důvody vedly ke spolupráci Maďarska s Itálií? Jaký význam měla tato spolupráce pro oba státy? Nakolik toto partnerství pomohlo oběma zemím naplňovat plány jejich zahraničních politik?“ Zároveň jsou formulovány tři pracovní hypotézy. První z nich je všeobecně přijímaná odborníky na toto téma a tvrdí, že Itálie sice pomohla Maďarsku dostat se koncem dvacátých let minulého století z izolace a veřejně prosazovat vlastní zahraniční politiku, ale kvůli svým vojenským i ekonomickým nedostatkům nebyla schopna změnit *status quo* ve střední Evropě. Druhou hypotézou je, že maďarsko-italská spolupráce měla mnohem větší význam pro Maďarsko než pro Itálii. Třetí předložená hypotéza tvrdí, že se oba státy nakonec musely podřítit nacistickému Německu, aby mohly uskutečňovat své expanzionistické a revizionistické ambice.

Po stručném historickém úvodu jsou představeny základní ideologické důvody, které vedly ke sblížení Maďarska a Itálie. Následující kapitola se věnuje postupnému příklonu Itálie k Maďarsku a prvním krokům jejich spolupráce do roku 1933. Jmenování Adolfa Hitlera kancléřem a jeho uchopení moci je natolik významný faktor ovlivňující sledovanou problematiku, že jím jsou vymezeny maďarsko-italské vztahy do dvou období (1927 – 1933 a 1933 – 1940). Poslední kapitola se zabývá druhým obdobím a nastíní možné odpovědi na kladené otázky. V závěru budou potvrzeny, či vyvráceny pracovní hypotézy a dány definitivní odpovědi na všechny výzkumné otázky.

1.2 Zhodnocení odborné literatury a pramenů

Hlavním přínosem práce je obohacení české odborné literatury o toto téma, které prozatím není samostatně zpracováno. Maďarsko-italským vztahům se sice částečně věnuje jak Eva Irmanová ve své knize *Maďarsko a Versailleský mírový systém*², tak Ondřej Houska ve své monografii *Praha proti Římu: československo-italské vztahy v letech 1922–1929*³, jinak ale čeští autoři tuto problematiku spíše opomíjejí. Proto práce využívá cizojazyčné publikace dostupné především v knihovnách v Maďarsku, jmenovitě

²Eva Irmanová, *Maďarsko a Versailleský mírový systém* (Ústí nad Labem: Albis International, 2002).

³Ondřej Houska, *Praha proti Římu: československo-italské vztahy v letech 1922–1929* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2011).

v knihovně Budapešťské Univerzity Corvinus (Budapesti Corvinus Egyetem), knihovně Central European University v Budapešti a knihovně Italského kulturního institutu v Budapešti.

Patrně nejvýznamnějším autorem, který se věnuje maďarsko-italským vztahům, je György Réti, jehož kniha *Hungarian–Italian Relations in the Shadow of Hitler’s Germany, 1933 - 1940* byla pro práci velkým přínosem, a to především pro poslední kapitolu.⁴ Autor podrobně zkoumá jednotlivá setkání maďarských a italských státníků i vliv tehdejších podstatných mezinárodních událostí na jejich vztahy. Na základě své knihy vydal György Réti i několik odborných článků v zahraničních vědeckých časopisech, které jsou využity pro podrobnější vykreslení určitých epizod maďarsko-italských vztahů.⁵ Dále se vztahy Maďarska a Itálie zabývají Mária Ormos, například v kapitole „Bethlen e Mussolini“ ve sborníku *Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia*,⁶ nebo Antonio Antàl Gambino, který napsal článek „La Grande Crisi e le relazioni tra Italia e Ungheria (1931-1935)“.⁷ Oba autoři pojednávají o konkrétních problémech a velmi dobře tak osvětlují některé aspekty zkoumaných vztahů.

Vzájemné vztahy obou zemí jsou detailně zpracovány i v obsáhlých pracích týkajících se zahraniční politiky Maďarska a Itálie v meziválečném období. Jedná se o knihu *Italian Foreign Policy in the Interwar Period, 1918-1940* od Jamese H. Burgwyna⁸ a knihu Gyuly Juhásze *Hungarian Foreign Policy, 1919-1945*, jež patří mezi nejdůležitější publikace o maďarských meziválečných dějinách.⁹ Přestože byla vydaná v komunistickém Maďarsku v roce 1979, není zatížená komunistickou ideologií a dá se považovat za relevantní zdroj informací.

---

⁴György Réti, *Hungarian – Italian Relations in the Shadow of Hitler’s Germany, 1933 -1940* (New York: Columbia University Press, 2003).

⁵György Réti, „The Marseilles Outrage of 1934 and Gömbös's Fourth Meeting with Mussolini: Blackmail, Subjection or Expression of Common Interest?“, *East European Quarterly* 39, č. 1 (březen 2005): 1 – 12, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d5341cb8-e1ea-4e9b-b5df-8fc3109bbd62%40sessionmgr113&vid=4&hid=109> (staženo 3. 4. 2015) a György Réti, „The European Consequences of the Italian Aggression against Ethiopia“, *Rivista di Studi Politici Internazionali* 74, č. 3 (2007): 426 – 431, <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b0b2c25e-ff3e-44af-b6b6-27b69fc7d8dc%40sessionmgr110&vid=6&hid=128> (staženo 5. 4. 2015).

⁶Mária Ormos, „Bethlen e Mussolini“, in *Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia*, eds. Zsuzsa Kovács, Péter Sárközy (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990), 177 – 196.

⁷Antonio Antàl Gambino, „La Grande Crisi e le relazioni tra Italia e Ungheria (1931-1935)“, http://storicamente.org/gambino_grandecrisi (staženo 27. 3. 2015).

⁸James H. Burgwyn, *Italian Foreign Policy in the Interwar Period, 1918-1940* (Westport, Conn.: Praeger, 1997).

⁹Gyula Juhász, *Hungarian Foreign Policy, 1919-1945* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979).

Maďarsko-italské vztahy byly velmi ovlivněny také konkrétními osobnostmi, a proto je nutné zmínit i biografie a deníky významných politiků. Slavné deníky italského ministra zahraničí Galeazza Ciana jsou důležité pro pochopení postoje Itálie k maďarské politice, i když při jejich čtení je potřeba brát v potaz určité citové zabarvení a osobní náhled autora.¹⁰ Zároveň pro porozumění umírněné politiky maďarského premiéra Bethlena byla velmi přínosná jeho biografie *István Bethlen: A Great Conservative Statesman of Hungary, 1874 – 1946* od významného maďarského historika Ignáce Romsicse.¹¹

2. Historický úvod

Když v listopadu roku 1918 skončila první světová válka a s ní i „dlouhé“ 19. století, Evropa vkročila do nové fáze svého vývoje, ve kterém měly chybět tradiční velmoci střední a východní Evropy. Německé císařství se zhroutilo, v Rusku se moci chopili bolševici a Rakousko-Uhersko se rozpadlo do malých národních států. Ve střední Evropě vzniklo mocenské vakuum, ve kterém se okolní státy v čele s Francií snažily šířit svůj vliv. O poválečném uspořádání měly rozhodnout Dohodové mocnosti, vítězové války, kteří svolali do Paříže na počátku roku 1919 mírovou konferenci.¹² Jejím úkolem bylo smluvně ukotvit novou podobu Evropy vzešlou z první světové války. V čele hlavního orgánu konference stáli vysocí představitelé vítězných mocností – Velké Británie, Francie, Itálie, USA a Japonska, k jednáním naopak nebyli přizváni zástupci poražených zemí. Reprezentanti vítězných států ovšem měli rozdílné názory na určení míry potrestání poražených a lišili se i v obecných představách o novém uspořádání Evropy.¹³ Výsledkem byla zdoluhavá jednání, k jejichž urychlení také nepřispívala stále neklidná situace v Evropě.

Jedním z nejsložitějších úkolů Dohodových mocností bylo stanovení nového pořádku ve střední Evropě. Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikla na jeho bývalém území řada republik, mezi nimi i Maďarská republika, která se snažila o udržení území historických Uher. Část tohoto území byla obsazena novými sousedními státy, a to především Československem, Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců

¹⁰Galeazzo Ciano di Cortellazo, *Deník: 1939 – 1943*, 1. díl (Praha: ERM, 1997).

¹¹Ignác Romsics, *István Bethlen: A Great Conservative Statesman of Hungary, 1874 – 1946* (New York: Columbia University Press, 1995).

¹²Eva Irmanová, *Maďarsko a Versailleský mírový systém* (Ústí nad Labem: Albis International, 2002), 83.

¹³Zdeněk Veselý, *Dějiny mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2007), 215.

(dále Království SHS). Maďarská republika neodolala tlaku Dohody, která stanovila demarkační čáru ve prospěch sousedních států, a na jejím místě vznikla v roce 1919 Maďarská republika rad pod vedením komunisty Bély Kuna. Na tuto revoluční a nacionalistickou vládu zaútočila po dohodě s Francií a dalšími mocnostmi Dohody armáda Rumunska s pozdějším přispěním armády Československa, což ukončilo další trvání komunistické republiky rad. V následném zápase o moc se s podporou Dohody prosadil bývalý velitel rakousko-uherského válečného námořnictva, vůdce tzv. Národní armády ze Szegedu, admirál Miklós Horthy. Na jaře roku 1920 se Horthy stal regentem, tj. správcem, nově vzniklého Maďarského království bez krále.¹⁴

Dva měsíce po zvolení Horthyho regentem byla maďarské delegaci na mírové konferenci předána mírová smlouva. Maďarští vyslanci tuto smlouvu podepsali v červnu 1920 ve francouzském Trianonu. Maďarsko ztratilo přes 70 % území a 60 % obyvatel, dále muselo uznat nezávislost nástupnických států bývalého Rakouska-Uherska, značně omezit svou armádu a platit válečné reparace. Trianonská mírová smlouva znamenala pro Maďarsko ponížení, které ovlivnilo celou maďarskou meziválečnou politiku.

Maďarsko však nebylo jediným státem, který těžce nesl diktát Dohody. Překvapivě se odpor proti nově vznikajícímu uspořádání Evropy zvedl také v jedné ze zemí z tábora vítězů – Itálii. Ta vstoupila do první světové války po boku Dohody až v roce 1915, za což jí byly tzv. Londýnskou smlouvou slíbeny určité územní zisky. Na pařížské mírové konferenci byl však slib daný Dohodou splněn jen částečně – Itálie získala Jižní Tyrolsko a Istrii, ale nikoliv Dalmácii. Z tohoto důvodu dokonce italská delegace mírovou konferenci opustila.

Rok 1919 znamenal pro Itálii stejně jako pro Maďarsko období neklidu. Jednou z nejzávažnějších událostí se stalo obsazení Rijeky italskými demobilizovanými vojáky vedenými básníkem Gabrielem D'Annunziem. Tento nacionalista jako první použil označení *vittoria mutilata* (zmrzačené vítězství), které se v meziválečné Itálii stalo hojně skloňovaným termínem.¹⁵ Ve stejném roce, jako D'Annunzio obsadil Rijeku, založil Benito Mussolini fašistické hnutí *Fasci di combattimento*. Toto hnutí v destabilizované Itálii rychle nabíralo na síle, pouhé tři roky po jeho založení již fašisté pochodovali

¹⁴ Vladimír Nálevka, *Světová politika ve 20. století* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000), 28.

¹⁵ David Aberbach, „Byron to D'Annunzio: from Liberalism to Fascism in National Poetry, 1815 - 1920“, *Nations and Nationalism* 14, č. 3 (červenec 2008): 490, <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=2eabc6fc-b5b2-45b7-bc09-4b3399ff5b1d%40sessionmgr4004&vid=8&hid=4107> (staženo 19. 2. 2015).

na Řím. Po tomto pochodu v roce 1922 se Mussolini stal předsedou vlády a v následujících letech upevňoval svou moc. V Itálii postupně likvidoval parlamentní režim, až se jedinou vládnoucí stranou stala Národní fašistická strana (*Partito nazionale fascista*, PNF) pod jeho vedením.¹⁶

Rovněž v Maďarsku v roce 1922 konzervativní premiér István Bethlen výrazně omezil volební právo a po volbách jeho Strana jednoty (*Egységes Párt*, EP) získala hegemonní postavení v parlamentu.¹⁷ Na území mladého maďarského království tímto vznikl režim s výrazným autoritativním sklonem. V obou zemích, Itálii i Maďarsku, tak v roce 1922 došlo po období nestability k politické konsolidaci, zároveň se však obě země odvrátily od ideálů demokratické části tehdejší Evropy.

3. Základní kontury zahraniční politiky Itálie a Maďarska

Tato kapitola se věnuje hlavním liniím zahraničních politik obou nově nastolených nedemokratických režimů v Itálii a Maďarsku. Na základě jejich charakteru vysledují, jaké důvody mohly z teoretického hlediska vést k italsko-maďarskému spřátelení. Nastínění ideologické blízkosti italské a maďarské politiky mi umožní lépe porozumět tomu, proč se Itálie stala prvním významným maďarským spojencem.

Když se v roce 1922 stal Benito Mussolini premiérem, evropské státy s nejistotou čekaly, jak se fašistická Itálie bude projevovat na mezinárodním poli. Italská zahraniční politika se však oproti předpokladům v prvních letech fašistického režimu nijak nelišila od tradiční politiky předchozího režimu. Základní rámec, kterého se drželi italští představitelé již na konci 19. století, zůstal nezměněn. Hovoříme o tradici italského imperialismu a nacionalismu.

Italský imperialismus se začal plně projevovat koncem 19. století, kdy se Itálie zapojila do zápasu velmocí o kolonie. Jeho tradice a hlavní směřování je však ještě starší a do velké míry souvisí s historií a geografickou polohou Apeninského poloostrova. Ten představuje větší část území sjednocené Itálie a zasahuje velmi hluboko do Středozemního moře. Tato specifická poloha *a priori* staví Itálii do izolované pozice. Proto rozšiřování italského teritoria či vlivu do evropského vnitrozemí bylo v zájmu Itálie ať již kvůli své bezpečnosti nebo z ekonomických důvodů. Geografické umístění Apeninského poloostrova zároveň vždy lákalo jeho obyvatele k šíření svého vlivu

¹⁶Ondřej Houska, *Praha proti Římu: československo-italské vztahy v letech 1922–1929* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2011), 31.

¹⁷László Kontler, *Dějiny Maďarska* (Praha: NLN, 2011), 323.

po pobřeží Středozemního moře.¹⁸ Hlavními cíli italské expanze tak tradičně byly státy na Balkáně, v Africe a v Podunají.

Nacionalismus se v Itálii rozvíjel v souvislosti s imperiální politikou. Na počátku 20. století vzniklo politické hnutí Italská nacionalistická asociace (*Associazione Nazionalista Italiana*, ANI), nacionalisté ale byli součástí celého politického spektra od liberálů k socialistům. Spolu s imperialismem se tak nacionalismus stal hlavní doktrínou italské zahraniční politiky ještě před začátkem první světové války.¹⁹

V prvních letech po skončení této války se Itálie vzdalovala od dohodových spojenců, kvůli nesplnění daného slibu územních zisků v Dalmácii a dalších oblastech. Do pozice hlavního nepřítele Itálie se dostalo nově vzniklé Království SHS, které velmi podporovala Francie. Francouzské snahy o zřízení jí vedeného slovanského mocenského bloku ve střední Evropě byly pro Itálii trnem v oku. Od počátku nového poválečného uspořádání Evropy tak Itálie stála v jasné opozici proti rostoucímu vlivu Francie na slovanské státy ve střední a jihovýchodní Evropě.²⁰

Mussoliniho nástupem k moci se tento postoj nijak nezměnil. Sám Mussolini se na začátku roku 1923 vyjádřil: „...v zahraniční politice není prostor pro originalitu a já absolutně odmítám být originální, pokud by tato originalita způsobovala mé zemi pouze škodu....“²¹ Italská zahraniční politika v první polovině dvacátých let se nezakládala na žádné ideologii, ale na tradičním imperialismu a nacionalismu. Cílem budoucího italského diktátora bylo obnovit italskou prestiž, a to především získáním vlivu na Balkáně a v Podunají a vybudováním impéria v Africe. Tyto myšlenky neznamenal žádný novum, styl jejich prosazování byl však agresivnější. Fašistická zahraniční politika se vyvíjela podle Mussoliniho představ, kterým chyběla jasná strategie. Italský vůdce v zahraniční politice improvizoval a měnil své postoje, čímž mátl ostatní státy.²²

V prvních letech fašistické vlády se zahraniční politika ani příliš neradikalizovala. Idea revize poválečného *statu quo* se plně prosadila až v roce 1925, kdy se Mussolini zbavil veškeré politické opozice a došlo ke zhoršení italských vztahů s Královstvím SHS. Právě v tomto roce se zrodilo *revisionismo mussoliniano*.²³

¹⁸ Maxwell Henry Hayes Macartney, Paul Cremona; *Italy's Foreign and Colonial Policy 1914 – 1937* (New York: Howard Fertig, 1972), 2.

¹⁹ Giorgio Candeloro, *Storia dell'Italia moderna*: 9 (Milano: Feltrinelli, 1990), 159.

²⁰ Magda Ádám, *The Little Entente and Europe: 1920-1929* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993), 220.

²¹ cit. podle Macartney, Cremona; *Italy's Foreign and Colonial Policy*, 1. (přeloženo autorkou)

²² Candeloro, *Storia dell'Italia moderna*: 9, 160.

²³ Marta Petricoli, „La questione dell'Ungheria occidentale nei documenti diplomatici italiani“, in *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, società, letteratura, fonti*, eds. Francesco Guida, Rita Tolomeo (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), 3.

Mussoliniho revizionismus se zakládal na představě, že Itálie může získat požadovaná teritoria (především Dalmácií) jen narušením evropského uspořádání a změnou mírových smluv. Zároveň Mussolini usiloval o to, aby mírové smlouvy byly upraveny v neprospěch Francie, která budovala svou síť spojenců ve střední Evropě a na Balkáně. Tato území totiž považovala Itálie za svoji sféru vlivu. Úplná revize všech smluv ale žádoucí nebyla – italské vládě vyhovovalo stávající uspořádání například v otázce území Jižního Tyrolska, které Itálie po válce získala i přes místní početnou německy mluvící menšinu. V Mussoliniho revizionismu tak můžeme spatřovat stejnou nejednotnost jako v celé jeho zahraniční politice.²⁴ Italská nekoherentní a impulsivní diplomacie vedla k nedorozuměním a nepochopení italského postoje k mezinárodním otázkám, což se často projevovalo ve vztazích Itálie se svými spojenci. Evropské státy si po celá dvacátá léta nemohly být jisté, jestli se Itálie postavila na stranu poražených států, nebo jestli stále hodlá podporovat státy vítězné. Mussolini totiž sám sebe často prezentoval jako ochránce evropského míru a oblíbil si roli mediátora ve vztazích dvou nepřátelených zemí. Jeho aktivity jako arbitra však byly zřídka kdy úspěšné. Italská zahraniční politika tak trpěla určitou dvojakostí – na jednu stranu Itálie někdy vystupovala jako obhájce evropské stability, na druhou stranu italští představitelé po roce 1925 zastávali politiku revize smluv vzešlých z Pařížské mírové konference.²⁵

Maďarská zahraniční politika se naopak vyznačovala relativní konzistencí. Její hlavní směřování do značné míry předznamenalo tzv. Horthyho memorandum z podzimu roku 1919, tedy z období ještě před podpisem Trianonské mírové smlouvy. V tomto nacionalistickém a iredentistickém memorandu představil Miklós Horthy svou koncepci zahraniční politiky, která počítala s brzkou válkou proti státům, které po první světové válce získaly části území historických Uher. Za hlavního nepřítele Maďarska označil Horthy Rumunsko, teritoriální požadavky měl ale i vůči Československu, Království SHS a Rakousku.²⁶ První tři jmenované státy v budoucnu vytvořily tzv. Malou dohodu, protimaďarsky zaměřený blok. Z Horthyho memoranda vyplývá, že nový maďarský stát od počátku své existence odmítal nové uspořádání Evropy a toužil po jeho změně, přestože v prvních letech si kvůli své politické, vojenské a ekonomické situaci nemohl

---

²⁴ James H. Burgwyn, *Italian Foreign Policy in the Interwar Period, 1918-1940* (Westport, Conn.: Praeger, 1997), 53.

²⁵ Candeloro, *Storia dell'Italia moderna*: 9, 320.

²⁶ Gyula Juhász, *Hungarian Foreign Policy, 1919-1945* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979), 43.

dovolit dávat své cíle najevo. Od roku 1919 tak maďarské zahraničněpolitické myšlení charakterizovaly nerealistické aspirace na agresi vůči okolním státům.

Po podpisu Trianonské mírové smlouvy, která z Maďarska udělala nejmenší a ekonomicky a vojensky nejslabší zemi střední Evropy, se ihned objevily plány na její revizi. Všechny vrstvy maďarské společnosti odmítaly diktát velmocí a jedinou, všemi přijímanou, státní politikou měla být aktivní revizionistická politika.²⁷ Maďarští politici ovšem věděli, že Maďarsko je ve velmi špatném stavu z hlediska vnitřní politiky i mezinárodní pozice. Proto se jejich pozornost obrátila k domácím otázkám a kvůli vidině zahraničních půjček prozatím utichl i oficiální státní revizionismus. To ale neznamená, že by se vytratil z mysli vládnoucích vrstev. Naopak se dále vyvíjel a vznikaly různé koncepce revize.

Během vlády Istvána Bethlena (1921 – 1931) se prosadila tzv. svatoštěpánská státní idea. Tato idea tvrdí, že nejdůležitějším národem Karpatské kotliny je národ maďarský, který byl předurčen k vládnutí ostatním národům.²⁸ Na tomto tvrzení stála koncepce tzv. totální revize, díky níž mělo Maďarsko získat zpět celé území historických Uher. Tuto koncepci zastávala většina maďarských vrcholných státníků, mezi nimi právě István Bethlen nebo Pál Teleki. Teleki, původem zeměpisec, měl velký vliv na zahraniční politiku státu. Na geografickém i ekonomickém základě rozvíjel myšlenku opětovného vládnutí Maďarů v celém prostoru Karpatského oblouku. Otázku revize Trianonské mírové smlouvy spojoval s revizí celého Versailleského systému. István Bethlen sdílel Telekiho názory a připomínal, že za hranicemi maďarského státu žije velký počet maďarského obyvatelstva. Navrácení území s maďarským obyvatelstvem považoval za minimum, které je nutné k zachování míru ve střední Evropě. Na téma revize dokonce ve třicátých letech hovořil i na několika přednáškách v zahraničí.²⁹ Dalším zastáncem totální revize byl i fašistický politik Gyula Gömbös, jehož plánu na vybudování osy Berlín-Řím-Budapešť se práce věnuje níže.

Druhou koncepci revize mírového uspořádání – revizi na etnickém základě, uznávali především opoziční liberálové a sociální demokraté. Tento plán revize počítal

---

²⁷ Carlile Aylmer Macartney, *October Fifteenth: A History of Modern Hungary, 1929-1945* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1956), 5.

²⁸ Irmanová, *Maďarsko*, 213.

²⁹ *Ibid.*, 273.

s navrácením území s většinou maďarského obyvatelstva, v meziválečném období ale nenašel mnoho příznivců.³⁰

Revizionismus byl hlavní doktrínou zahraniční politiky meziválečného Maďarska, přestože v první polovině dvacátých let se maďarské vládní vrstvy v čele s premiérem Bethlenem snažily o jeho utlumení kvůli neschopnosti Maďarska vést aktivní zahraniční politiku v dané mezinárodněpolitické situaci. Revizionismus ale nesloužil pouze jako politická doktrína, maďarští politici ho využívali také jako ideu, která měla sjednotit maďarský národ a odvrátit pozornost nižších vrstev od sociálních problémů. Zahraniční politika Maďarska a maďarský revizionismus tak byly velmi úzce svázány s vnitřní politikou.

Maďarsko se v druhé polovině dvacátých let sblížilo s Itálií. K porozumění tomu, proč se zrovna Maďarsko stalo italským spojencem ve střední Evropě, je nutné porovnat základní rámce zahraničních politik obou států a zjistit, co měly společného. V maďarské i italské politice hrál velkou roli tradiční nacionalismus. V případě Maďarska se projevoval vírou v to, že maďarský národ je tím vyvoleným ve střední Evropě, Itálie naopak toužila po ovládnutí pobřeží Jaderského moře. Oba státy měly silné iredentistické tendence – Maďarsko vznášelo teritoriální požadavky vůči nástupnickým státům Rakouska-Uherska, Itálie chtěla dosáhnout naplnění Londýnské smlouvy ziskem Dalmácie. Zároveň Itálie i Maďarsko odmítaly převahu slovanských států ve střední Evropě a na Balkáně, což vyústilo v jejich oboustrannou nedůvěru ke Království SHS, která později přerostla v otevřené nepřátelství.

Společný postoj sdíleli italští i maďarští představitelé také vůči mocnostem Dohody, se kterými z počátku spolupracovali kvůli finanční podpoře, současně se ale těmito státy cítili podvedeni. S tím souvisí maďarský a italský revizionismus, které si kladly za cíl změnit stávající uspořádání Evropy a zvrátit *status quo* ve svůj prospěch. Itálie chtěla oslabit postavení Francie, jež získávala silný vliv ve střední Evropě podporou protimaďarské Malé dohody, a proto potřebovala spojence ve střední Evropě. Po roce 1926 se právě Maďarsko jevílo jako ideální stát k navázání spolupráce. Maďarsko se v té době potřebovalo vymanit z mezinárodněpolitické izolace a Itálie působila jako vhodný partner, který podpoří maďarské revizionistické snahy. Na začátku dvacátých let se však italská ani maďarská zahraniční politika jednoznačně neřídila ideologickými koncepcemi a ke spolupráci obou států tak vedla ještě dlouhá cesta.

---

³⁰ Thomas L. Sakmyster, *Hungary, the Great Powers and the Danubian Crisis, 1936–1939* (Athens: University of Georgia Press, 1980), 27.

4. Vývoj maďarsko-italských vztahů do roku 1933

4.1 Od italské podpory Malé dohody ke smlouvě o přátelství s Maďarskem

Jedním ze základních kamenů italské politiky na Balkáně na počátku dvacátých let byla Rapallská smlouva ze září 1920. Touto smlouvou, uzavřenou s Královstvím SHS, se Itálie vzdala nároků na Dalmácii a město Rijeka bylo vítěznými mocnostmi prohlášeno svobodným státem. Nejpodstatnějším výsledkem Rapallské smlouvy se stalo italské uznání poválečného uspořádání na Balkáně a v Podunají.³¹ Tímto krokem se Itálie zároveň přiblížila nově vznikajícímu bloku – Malé dohodě, spojení Čkoslovenska, Rumunska a Království SHS s francouzskou podporou. Italská vláda se snažila soupeřit s Francií o vliv nad Malou dohodou, díky které plánovala dostat střední Evropu a Balkán do své mocenské sféry.

Po nástupu Mussoliniho se balkánská politika nijak nezměnila a pokračovala ve sbližování se státy Malé dohody. Kontinuita zahraniční politiky během prvních let Mussoliniho vlády byla nepříjemným překvapením pro Maďarsko, které věřilo v možnost maďarsko–italské spolupráce. Členové maďarského ultrapravicového a rasistického spolku *Ébredő Magyarok* (Probouzející se Maďaři), kteří navštívili Mussoliniho ještě před jeho nástupem k moci, dokonce získali písemný slib, že pokud Mussolini stane v čele italské vlády, bude podporovat maďarské revizionistické požadavky.³² Nic takového se však nestalo a ani maďarská vláda prozatím nezískala podporu nového italského režimu.

Zklamaný maďarský premiér István Bethlen, který se neúspěšně pokoušel o spolupráci s Itálií od roku 1921, si uvědomil, že se musí zaměřit na vnitřní politiku, politicky, ekonomicky a sociálně zkonsolidovat Maďarsko a dočasně tak potlačit revizionistickou politiku. Bethlen zahájil tzv. politiku plnění a začal se podřizovat požadavkům vítězných států. Maďarská vláda se touto politikou chtěla vyprostit z mezinárodněpolitické izolace a získat tolik potřebné zahraniční půjčky. Prvním Bethlenovým úspěchem na tomto poli byl vstup Maďarska do Společnosti národů v roce 1922. Maďarští politici museli mimo jiné slíbit, že budou akceptovat hranice zakotvené v Trianonské mírové smlouvě a že se pokusí o navázání přátelských vztahů se státy

³¹ Ignác Romsics, „Italy and the Plans for a Romanian-Hungarian Agreement, 1918-1938“, in *Trianon and East Central Europe: Antecedents and Repercussions*, eds. Béla Király, László Veszprémy (Highland Lakes: Atlantic Research & Publications, 1995), 133.

³² Macartney, *October Fifteenth*, 85.

Malé dohody.³³ Vstupem do Společnosti národů se Maďarsko teoreticky stalo rovnocenným partnerem ostatních evropských států a dosáhlo politické rehabilitace po předchozích letech vnitřního neklidu a nevraživosti okolních zemí.

V oblasti zahraniční politiky po roce 1922 se pak Bethlen zaměřil na otázku ochrany národnostních menšin, snížení maďarských reparací a získání mezinárodní finanční pomoci. Při hledání partnera, který by Maďarsko podpořil ve finančních záležitostech, se Bethlen obrátil na Mussoliniho. Mussolini sdělil Bethlenovi, že není možné, aby se Itálie rozhodla pro odpuštění maďarských reparací, jak navrhovala Velká Británie, protože sama Itálie má na těchto reparacích určitý podíl.³⁴ V období let 1923 – 1924, kdy se Maďarsko snažilo získat půjčku od Společnosti národů, nepatřila Itálie mezi státy, které by byly jednoznačně pro. Ani v dalších oblastech neposkytla Itálie Maďarsku očekávanou politickou pomoc. Na začátku roku 1923 dokonce Mussolini varoval maďarskou vládu, aby nenarušovala *status quo* na Balkáně a v Podunají.³⁵

Toto varování přišlo v době, kdy největší italský rival – Francie – čelil mezinárodní izolaci kvůli Rúrské krizi³⁶ a Itálie tak získala volnou ruku ve střední Evropě. Mussolini zaměřil svou pozornost na Malou dohodu, která se v jeho očích měla stát vykonavatelem italské vůle ve střední Evropě a na Balkáně.³⁷ Oficiálně byla italská zahraniční politika v roce 1923 čistě protimaďarská, stejně jako zahraniční politika Malé dohody. Itálie však podnikala i kroky ve prospěch Maďarska, v čemž je možno spatřovat již zmíněnou nejednotnost Mussoliniho zahraniční politiky. Na jaře roku 1923 Mussolini spolu s tehdejším generálním tajemníkem ministerstva zahraniční Salvatorem Contarinim naznačili Bethlenovi, že se na Itálii může spolehnout v otázce revize Versailleského mírového systému, a to v průběhu několika let.³⁸ A ještě dříve obě strany tajně jednaly o vyzbrojování Maďarska, což bylo zakázáno Trianonskou mírovou smlouvou.³⁹ Tato jednání ale nijak neovlivnila dosavadní hlavní kurz italské zahraniční politiky – sbližování se se státy Malé dohody.

V srpnu roku 1923 se tak poprvé na vládní úrovni setkal Benito Mussolini s Edvardem Benešem. Toto jednání patřilo mezi první, která Itálie vedla se zástupci států

³³ Ignác Romsics, *Hungary in the Twentieth Century* (Budapest: Corvina/Osiris, 2010), 192.

³⁴ Romsics, „Italy“, 134.

³⁵ *Ibid.*, 134.

³⁶ V lednu 1923 obsadila francouzská a belgická vojska přes nesouhlas Velké Británie Porúří, aby donutila Německo splácet válečné reparace.

³⁷ Ádám, *The Little Entente*, 221.

³⁸ Ignác Romsics, *István Bethlen: A Great Conservative Statesman of Hungary, 1874 – 1946* (New York: Columbia University Press, 1995), 219.

³⁹ Houska, *Praha*, 40.

Malé dohody. Během něj Mussolini souhlasil s Benešem, že má jednoznačně zájem na dodržování mírových smluv vzešlých z Pařížské mírové konference a mezi nimi především na Trianonské.⁴⁰ V témže roce se vyhrtilo italsko-řecké napětí kvůli Korfskému incidentu⁴¹ a Itálii se tak otevřel prostor k jednání také s Královstvím SHS. Zlepšení vztahů mezi těmito dvěma státy se promítlo do sepsání další smlouvy o městě Rijeka a dokonce smlouvy o přátelství a spolupráci mezi oběma zeměmi v následujícím roce.⁴² Rok 1924 byl obdobím nejbližších vztahů Itálie se státy Malé dohody v meziválečném období, kdy Itálie podepsala smlouvy o přátelství a spolupráci jak s Královstvím SHS, tak i s Československem. K podpisu podobné smlouvy s Rumunskem došlo až o 2 roky později, to ale již v úplně jiném mezinárodněpolitickém kontextu.

Také maďarská diplomacie dosáhla v roce 1924 úspěchu – po dlouhých debatách získalo Maďarsko půjčku od Společnosti národů. Maďarská vláda však musela slíbit, že obdržené peníze nepoužije na financování revizionistické propagandy a tajné vyzbrojování a že bude dodržovat podmínky Trianonské mírové smlouvy. Za tyto sliby dostalo Maďarsko kromě zmíněné půjčky také garance respektování maďarské teritoriální integrity, suverenity a politické nezávislosti od Velké Británie, Francie, Itálie, Československa, Rumunska a Království SHS.⁴³ Půjčka od Společnosti národů ještě více utvrdila premiéra Bethlena ve smířlivé politice, která přinášela výsledky. Na evropské politické scéně se navíc stále neobjevoval žádný stát, který by oficiálně vystoupil proti Versailleskému mírovému systému a zároveň podpořil dosud skryté revizionistické ambice Maďarska. Tato situace se však pozvolna začala měnit v souvislosti s vnitřním vývojem Itálie, kde byl v roce 1924 zavražděn významný opoziční politik Giacomo Matteotti.

Vražda jednoho z nejhlasitějších kritiků fašistického režimu způsobila v Itálii politickou krizi, kterou zahraniční pozorovatelé považovali za tak vážnou, že dokonce předpovídali pád Mussoliniho.⁴⁴ V důsledku vnitřní krize se minimalizovala italská aktivita na poli zahraniční politiky, kde Itálie čelila tvrdé kritice kvůli podezření, že Matteottiho vražda proběhla na Mussoliniho příkaz. Sám Mussolini však vyšel z této

---

⁴⁰ Houska, *Praha*, 39.

⁴¹ V létě roku 1923 bylo při vytyčování albánsko-řecké hranice zastřeleno několik italských vojáků, z čehož Mussolini obvinil Řecko. Rozkázal bombardovat ostrov Korfu, který později nechal obsadit italskými vojáky. Ti opustili Korfu až po nátlaku Velké Británie.

⁴² Alexander De Grand, *Italian Fascism: its Origins and Development* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1982), 95.

⁴³ Macartney, *October Fifteenth*, 63.

⁴⁴ Houska, *Praha*, 62.

krize jako vítěz – při projevu v Poslanecké sněmovně na počátku roku 1925 se v podstatě prohlásil diktátorem a zahájil éru upevňování fašistického režimu.⁴⁵ Se silící domácí pozicí rostlo i Mussoliniho zapojení do zahraniční politiky, která se pomalu vzdalovala od principů tradiční italské diplomacie a nabírala na agresivitu. Tento obrat italské politiky byl kritizován evropskými mocnostmi, které se v druhé polovině roku 1925 sešly na konferenci ve švýcarském Locarnu. Výsledky Locarnské konference přinesly změnu v evropských aliancích z první světové války, když evropské velmoci přijaly Německo za partnera. Itálie s obavami pozorovala francouzsko–německé sblížení a garanci pouze západní německé hranice.

Pro Mussoliniho byla Locarnská konference inspirací k plánu na vybudování garančního systému na Balkáně a v Podunají pod italskou patronací. Plánované dunajsko–balkánské Locarno původně zahrnovalo Království SHS, Řecko, Bulharsko, Rumunsko a Rakousko, později se k alianci mělo připojit i Polsko, Československo, Albánie a Maďarsko. Maďarsko s plánovaným projektem souhlasilo, premiér Bethlen se rozhodl podpořit Mussoliniho iniciativu a ukončit období pasivní politiky. K úspěchu dunajsko–balkánskému Locarnu však bylo nutné, aby účastnické státy vůči sobě neměly nepřátelské postoje. Z toho důvodu se Mussolini rozhodl zprostředkovat dvoustrannou dohodu mezi Maďarskem a Královstvím SHS, klíčovým členem plánované aliance.⁴⁶ Království SHS však odmítlo vstoupit do bloku, jehož účelem mělo být šíření italského vlivu, a tak celý projekt dunajsko–balkánskému Locarnu ztroskotat. Italská zahraniční politika se najednou obrátila – Království SHS se místo spojence stalo úhlavním nepřítelem.

Následující kroky Itálie směřovaly jednoznačně k obklíčení a oslabení Království SHS a narušení celého aliančního systému, jehož byla členem – Malé dohody. V roce 1926 Itálie uzavřela první Tiranský pakt s Albánií, který jednoznačně mířil proti Království SHS. Vzájemné vztahy těchto dvou zemí se prudce zhoršily do stavu, kdy hrozil vojenský konflikt. Itálie definitivně opustila smířlivou balkánskou politiku vedenou od podpisu Rapallské smlouvy a hledala spojence pro rozbití balkánské *statu quo*.⁴⁷ Jedním ze států, se kterým chtěla Itálie spolupracovat, bylo Rumunsko v čele s proitalským generálem Alexandrem Averescem. Mussolini a Averescu podepsali spojeneckou smlouvu v roce 1926. Rumunské veřejnosti však vadilo, že se Itálie nezaručila za hranice země a že se oslabily rumunské vztahy s Francií. A tak se ani

---

⁴⁵ Houska, *Praha*, 63.

⁴⁶ Ádám, *The Little Entente*, 280.

⁴⁷ Romsics, „Italy“, 135.

italsko–rumunské spojenectví nezdařilo, spojenecká smlouva vypršela v roce 1932 a nebyla obnovena.⁴⁸ Zbývající zemí, která připadala v úvahu jako partner italské expanzivní politiky na Balkáně, bylo Maďarsko.

Itálie začala podporovat Maďarsko již na konci roku 1925, kdy spolu s Velkou Británií podpořila maďarskou vládu v aféře falšování francouzských franků. Díky této podpoře Maďarsko brzy zažehnilo mezinárodní skandál a již následující rok přesvědčilo Společnost národů, aby ukončila finanční kontrolu země. V roce 1927 přestalo být Maďarsko i pod vojenskou kontrolou, čímž obnovilo státní suverenitu a mohlo se pokusit o prolomení mezinárodní izolace.⁴⁹

Nejprve maďarská vláda usilovala o sblížení s Královstvím SHS, které původně navrhovala Itálie. Jakmile se ale italská politika obrátila, Maďarsko jasně stanovilo své priority a podle italského návrhu ustoupilo od zlepšování vztahů s Královstvím SHS. Maďarská vláda se rozhodla, že přijme Mussoliniho nabídku italsko–maďarského přátelství.⁵⁰ Podle Mussoliniho plánu měla jednání o smlouvě oficiálně iniciovat maďarská strana - *Duce* se totiž chtěl vyvarovat podrážděným reakcím Rumunska, se kterým stále počítal jako s potenciálním spojencem.⁵¹ Maďarští politici tak vypracovali předběžnou verzi smlouvy, jejíž detaily měly být zformulovány až na osobním setkání Bethlena s Mussolinim. Maďarský předseda vlády navštívil Itálii počátkem dubna 1927. Po společných jednáních oba premiéři 5. dubna 1927 podepsali Smlouvu o přátelství, smířčím řízení a rozhodčím soudě. Ve smlouvě deklarovali oboustrannou touhu po společném přátelství a udržení míru a pořádku. Dále prohlásili, že mezi Maďarským a Italským královstvím bude panovat věčný mír. Státy se zavázaly, že se ustanovení smlouvy vztahují pouze k budoucím otázkám a neřeší záležitosti týkající se minulosti. Příložený protokol předepisoval soudní či arbitrážní řešení sporů mezi oběma stranami. Platnost smlouvy byla stanovena na dobu deseti let, přičemž její platnost se automaticky prodlužovala v případě, že ani jedna ze stran smlouvu nevypoví.⁵²

⁴⁸ Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 38.

⁴⁹ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 80.

⁵⁰ Irmanová, *Maďarsko*, 238.

⁵¹ Alfredo Breccia, „La politica estera italiana e l'Ungheria (1922 – 1933)“, *Rivista di studi politici internazionali* 74, č. 1 (leden/březen 1980): 105,

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/42734470?sid=21106140996403&uid=3737856&uid=70&uid=4&uid=2134&uid=2> (staženo 17. 3. 2015).

⁵² Smlouva o přátelství, smířčím řízení a rozhodčím soudě: 1927. évi XXVIII. törvénycikk az Olaszországgal 1927. évi április hó 5. napján Rómában kötött barátsági, békéltető eljárési és választott bírósági szerződés becikkelyezéséről, <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7712> (staženo 17. 3. 2015).

Maďarsko-italská smlouva o přátelství z roku 1927 znamenala největší zahraničněpolitický úspěch Bethlenovy vlády. Maďarsko přesvědčilo evropské politiky, že je nutno s ním stále počítat, a zároveň udělalo významný krok k překonání diplomatické izolace. Maďarští politici mohli opustit politiku plnění a začít propagovat své revizionistické myšlenky. Přes toto „uvolnění“ si byl Bethlen vědom, že samotná spojenecká smlouva s Itálií, která s sebou nenesla žádné konkrétní závazky, k revizi *statu quo* stačit nebude. Současně maďarská vládnoucí elita stále nepřekonala svou nedůvěru v Itálii trvající od dob první světové války, kdy se Itálie přidala na opačnou stranu. V očích maďarských politiků zároveň Itálie nepatřila mezi nejsilnější evropské velmoci a nedisponovala dostačujícím kapitálem pro podporu nového spojence. Mussolini si však Maďary naklonil veřejnou proklamací podpory maďarského revizionismu. Italský premiér si tak zajistil sympatie protifrancouzského partnera ve střední Evropě a možnost vytvořit kolem něj vlastní mocenský blok.⁵³

Smlouva o přátelství představovala první důležitý moment v maďarsko-italském sblížení. Přes počáteční italský odklon od Maďarska se státy spřátelily nejen díky ideologické blízkosti jejich politik, ale i z praktických důvodů. Kvůli tomu, že Království SHS odmítlo Mussolinim navrhovaný blok, se Itálie od jihoslovanského státu odvrátila, čímž vznikl prostor pro její spojení s Maďarskem. Maďarsko tuto šanci kvapně využilo, díky čemuž dosáhlo prvního většího diplomatického úspěchu na mezinárodním poli.

4.2 Veřejná italská podpora Maďarska koncem dvacátých let

V prvních měsících po podpisu maďarsko-italské smlouvy se nezdálo, že by smlouva mohla mít jiný než symbolický význam. Italská finanční podpora Maďarska, která byla konkretizována během jednání o společné smlouvě, nedokázala zmírnit jeho závislost na ekonomicky silnější Velké Británii a Francii. Itálie se však s postupem času více orientovala na narušování Versailleského mírového systému, k němuž patřila i Trianonská mírová smlouva. Příležitost k jejímu prvnímu porušení poskytla právě maďarsko-italská smlouva. K této smlouvě totiž státníci připojili i tajnou dohodu o vyzbrojení Maďarska, která počítala s dovozem zbraní rakousko-uherského původu. V červenci 1927 byl vypracován plán tajných dodávek a první zbraně začaly proudit do Maďarska koncem listopadu.⁵⁴ Vyzbrojování ale nezůstalo dlouho v tajnosti – již

⁵³ Sakmyster, *Hungary, the Great Powers*, 41.

⁵⁴ Breccia, „La politica estera“, 108.

v lednu 1928 objevili rakouští celníci při kontrole vlaků na stanici St. Gotthard ve vagoních směřujících do Maďarska části kulometů rakousko-uherské armády.⁵⁵ Po zveřejnění rakouského objevu vypukl mezinárodní skandál. Maďarský premiér Bethlen odmítl být s aférou spojován, přestože o přesunu zbraní věděl a dokonce jej inicioval. Italská vláda ve spolupráci s britskou se pokoušely o uklidnění skandálu, což se jim s tichým francouzským souhlasem podařilo. Společnost národů přes naléhání států Malé dohody neudělila Maďarsku oficiální napomenutí a celá aféra tak po půl roce utichla.⁵⁶

Incident ve St. Gotthardu potvrdil snahu italské vlády o udržení vztahů s Maďarskem – Mussolini během skandálu ujišťoval maďarské politiky o italském přátelství a solidaritě. Přesto se Itálii nepodařilo získat plnou maďarskou důvěru. István Bethlen považoval za nutné posílit spolupráci s Německem, jak se vyjádřil již v prosinci 1927 při setkání s budoucím italským ministrem zahraničí Dinem Grandim v Benátkách. Bethlen opíral svůj plán o tezi, že jen díky spolupráci s Německem bude možné garantovat celé jeho hranice.⁵⁷ Stále se opakujícím tématem maďarsko-italských jednání totiž byla otázka anšlusu, tedy potenciálního připojení Rakouska k Německu, čemuž se Itálie snažila všemi způsoby zabránit. Jedním z těchto způsobů byla podpora rakouské krajně pravicové nacionalistické skupiny *Heimwehr*, která měla převzít vládu v Rakousku a nastolit konzervativní režim, který by jednal v souladu s italskými zájmy.

Podporu krajně pravicových nacionalistických hnutí ve střední Evropě a na Balkáně zmínil Mussolini ve svém memorandu z června 1927. *Duce* hodlal přispět nacionalistům penězi i zbraněmi a vybíral si jen ty skupiny, které měly velkou naději na úspěch – balkánskou Vnitřní makedonskou revoluční organizaci (VMRO), chorvatské Ustašovce a již zmíněný *Heimwehr*. Mussoliniho plány podporovalo Maďarsko, které toužilo po podkopání Malé dohody i po zahrnutí Rakouska do maďarsko-italské aliance. Maďarský premiér dokonce na tajném jednání v dubnu 1928 přemluvil *Duceho*, aby *Heimwehr* dotoval částkou jeden milión lir.⁵⁸ Zmíněné dubnové jednání v Miláně se ale netýkalo pouze společného postupu proti demokratickým stranám v Rakousku a vytvoření nového rakouského režimu, který by se zapojil do maďarsko-italského revizionistického bloku – obě strany totiž opět jednaly i o vyzbrojování Maďarska. Toto

---

⁵⁵ Houska, *Praha*, 147.

⁵⁶ Romsics, *István Bethlen*, 231.

⁵⁷ Breccia, „La politica estera“, 109.

⁵⁸ Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 49.

téma se projednávalo na žádost Bethlena, který předložil podrobný plán zbrojení. Maďarský premiér stanovil počátek příprav na dodávky zbraní na datum 1. ledna 1935, kdy předpokládal možnost války v Evropě. Do té doby měla italská strana uložit zbraně do vojenského skladiště na svém území a maďarské zbrojení podporovat finančně. Mussolini přijal Bethlenův projekt bez výhrad, ale k jeho plné realizaci přes italské sliby nikdy nedošlo.⁵⁹

Jednání v Miláně v dubnu 1928 se italská diplomacie také snažila využít ke zlepšení maďarských vztahů s Rumunskem, což byla otázka, která opakovaně vyplouvala na povrch od začátku dvacátých let. Itálie chtěla sblížit tyto dvě země především kvůli tomu, aby dále posilovala svůj vliv na Balkáně prostřednictvím jí vedeného bloku, do kterého by oba usmířené státy zahrnula. Během roku 1928 stanovili maďarští i rumunští státníci podmínky, za kterých by mohlo dojít k podpisu dohody mezi oběma zeměmi. István Bethlen prosazoval kompenzace za zabavené maďarské majetky v Rumunsku (tzv. otázka optantů), vyvázání Rumunska z malodohodového spojení a zlepšení postavení maďarské menšiny. Rumunští zástupci naopak požadovali garanci společné hranice. Maďarsko-rumunská jednání s mediací Itálie a Polska ale kvůli vzájemným neshodám nepřinesla žádné výsledky. Neúspěch Itálie v roli zprostředkovatele mezinárodních spojení otřásl její pozicí mocenského hráče na Balkáně.⁶⁰

Přestože v roce 1928 nedošlo k plánovanému maďarsko-rumunskému sblížení a Maďarsko čelilo mezinárodnímu tlaku kvůli incidentu ve St. Gotthardu, neznamenal tento rok pro Istvána Bethlena pouze období neúspěchu. Mezinárodní veřejnost totiž obrátila svou pozornost k maďarskému revizionismu. Významnou symbolickou roli v podpoře maďarské touhy po úpravě hranic sehrál lord Rothermere⁶¹, který v létě roku 1927 publikoval svůj článek *Hungary's Place in the Sun* (Místo Maďarska na slunci). Největší význam článku spočíval v tom, že Rothermere v něm prohlásil, že bez revize Trianonských hranic nebude možné udržet střední Evropu v míru. Publikace článku vzbudila velké naděje u maďarské společnosti a premiér István Bethlen se dokonce odvážil otevřeně prohlásit, že vláda souhlasí s budoucí revizí Trianonského míru. Rothermerova kampaň však byla pouze jeho soukromou akcí, britská vláda se

---

⁵⁹ Mária Ormos, „Bethlen e Mussolini“, in *Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia*, eds. Zsuzsa Kovács, Péter Sárközy (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990), 184.

⁶⁰ Romsics, „Italy“, 137.

⁶¹ Lord Rothermere byl britský tiskový magnát, který vlastnil několik deníků (mimo jiné i Daily Mail).

od revizionistických prohlášení distancovala.⁶² To ovšem neplatilo pro italskou vládu. Mussolini v té době zahajoval svou propagandistickou agitaci na podporu revizionismu a lorda Rothermera pozval v březnu 1928 do Říma.⁶³ Během společných debat se Mussolini veřejně přihlásil k Rothermerovým plánům na revizi maďarských hranic. Rozhovor s italským premiérem lord otiskl, a tím opět způsobil evropské pozdvižení. Mussolini mimo jiné řekl, že: „*Smlouva není hrobka. V celé historii nebyla jediná, která by trvala věčně...Maďarsko nemůže mít geografickou hranici, ale může a mělo by mít hranici rasovou.*“⁶⁴

V průběhu roku 1928 tak poprvé veřejně zazněly požadavky na revizi Trianonského míru ze strany Itálie. István Bethlen, povzbuzen italskou vládou, také v březnu toho roku prohlásil, že: „*V místě Podunajské pánve, kde se nachází Maďarsko, není mír definitivně zaručen mírovými smlouvami, které jsou nyní v platnosti...My nepotřebujeme revizi míru, ale jiné hranice.*“⁶⁵

Patrně nejvýznamnější událostí maďarsko-italských vztahů v tomto roce však byl Mussoliniho červnový projev v senátu.⁶⁶ Dosavadní prohlášení o revizionismu *Duce* formalizoval do státnického vyjádření podpory revize mírových smluv s důrazem na Trianon. Mussolini současně potvrdil italské přátelství s Maďarskem a deklaroval, že je i v zájmu Itálie, aby se Trianonská mírová smlouva pozměnila v zájmu Maďarska.⁶⁷ István Bethlen mohl být spokojen – dostalo se mu oficiální podpory revizionismu, který se pozvolně stával hlavní linií maďarské politiky. Italský premiér naopak o velkém úspěchu hovořit nemohl. Maďarsko se sice stalo italským zaručeným partnerem, ale další italské snahy o šíření svého vlivu na Balkáně nebyly úspěšné. Zklamaný Mussolini se tak rozhodl opustit křeslo ministra zahraničí a na tento post jmenoval v září 1929 Dina Grandiho.⁶⁸ Nový ministr upravil rétoriku italské diplomacie, a protože si uvědomoval vojenskou slabost země, obrátil zahraniční politiku do spíše umírněné pozice.⁶⁹ Základní směry italské zahraniční politiky však zůstaly stejné, pokračovalo italsko-maďarské financování radikálních organizací. Rakouský *Heimwehr* se ale nakonec nestal vykonavatelem vůle italské a maďarské vlády – ke změně politické orientace Rakouska

⁶² Irmanová, *Maďarsko*, 245.

⁶³ Ervin Pamlényi et al., eds.; *A History of Hungary* (Budapest: Corvina, 1973), 479.

⁶⁴ cit. podle Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 52. (přeloženo autorkou)

⁶⁵ cit. podle Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 86. (přeloženo autorkou)

⁶⁶ Fulvio D'Amojo, úvod ke knize *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, società, letteratura, fonti*, eds. Francesco Guida, Rita Tolomeo (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), XVII.

⁶⁷ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 86.

⁶⁸ Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 57.

⁶⁹ *Ibid.*, 57.

došlo bez jejich zásahu. V září 1929 se novým premiérem stal Johann Schober, který díky svému skeptickému postoji k demokratickému zřízení vyhovoval jak Mussolinimu, tak Bethlenovi. Oba politici se v dubnu 1930 rozhodli, že novou rakouskou pravicovou vládu budou podporovat, čímž nastínili i možnost budoucí třístranné spolupráce s Rakouskem.⁷⁰

Potenciální spolupráce s rakouskou pravicovou vládou ale byla ještě daleko, a tak se Itálie a Maďarsko dále zaměřovaly na rozvoj svých vzájemných vztahů. Poslední podstatnější pokus Itálie o zlepšení mezinárodní pozice Maďarska před dolehnutím hospodářské krize se odehrál na konferenci v Haagu začátkem roku 1930. Zde Dino Grandi představil projekt na osvobození Maďarska od reparací a vyřešení výše zmíněné otázky optantů.⁷¹ Italský návrh nicméně neuspěl a další snahy o ekonomickou podporu Maďarska se odehrály až v době, kdy celou Evropu zasáhla hospodářská krize.

4.3 Hospodářská krize a její vliv na vývoj maďarsko-italských vztahů

Velká hospodářská krize vypukla ve Spojených státech v roce 1929 a později dorazila i do střední Evropy. Některé evropské státy se pokoušely řešit svou špatnou ekonomickou situaci vytvářením bloků spřátelených států, které si poskytly určité obchodní výhody. Velmi často se jednalo o snížení celních tarifů. Také Itálie plánovala vytvořit podobný ekonomický blok, do kterého mělo být zahrnuto Maďarsko i Rakousko. Rakouská vláda, se kterou Itálie i Maďarsko uzavřely bilaterální smlouvy o přátelství, však užší ekonomickou spolupráci prozatím odmítla a dala přednost dohodě s Německem. V březnu 1931 oznámili rakouští a němečtí politici vznik tzv. celní unie, díky které mělo dojít k odstranění celní hranice mezi oběma státy a zavedení jednotných celních tarifů.⁷² Plánem celní unie porušily oba státy mezinárodní smlouvy, které jasně zakazovaly jakékoliv spojení Německa s Rakouskem. Po nátlaku Francie a Malé dohody byla nakonec německo-rakouská celní unie odvolána, čímž vznikl prostor pro italské ekonomické plány.

Italský projekt, podle kterého měla být vybudována ekonomická spolupráce mezi Itálií, Maďarskem a Rakouskem, byl předložen mimo jiné kvůli tomu, aby Itálie zabránila příklonu maďarské vlády k francouzskému bloku na podporu zemědělské produkce států

⁷⁰ Irmanová, *Maďarsko*, 241.

⁷¹ Gyula Herczeg, „Il ministro degli Esteri Dino Grandi e l'Ungheria“, in *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, società, letteratura, fonti*, eds. Francesco Guida, Rita Tolomeo (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), 64.

⁷² Václav Veber et al., *Dějiny Rakouska* (Praha: NLN, 2002), 510.

zasazených krizí. Proto Itálie nabídla řešení ekonomické situace na základě tzv. Brocchiho smluv, podle kterých měl vzniknout úvěrový institut, kontrolovaný národními bankami všech tří států. Tento institut by podporoval obchod mezi zúčastněnými zeměmi zajišťováním preferenčních cel. K podpisu první verze smluv došlo v červenci 1931 v rakouském Semmeringu (proto se smlouvám také někdy říká smlouvy ze Semmeringu).⁷³ Druhá, zdokonalená, verze smluv byla podepsána v únoru 1932 na Bethlenův návrh. V té době totiž nová maďarská vláda v čele s premiérem Gyulou Károlyim musela řešit akutní ekonomickou krizi a hledat nová odbytiště pro své zemědělské produkty. Opět se zdálo, že Maďarsko zahájí spolupráci s francouzským partnerem – Československem, které plánovalo celní unii mezi ním, Rakouskem a Maďarskem. V Itálii se tak zvedla vlna nedůvěry vůči Maďarsku, kterou zažehnal až bývalý premiér Bethlen svou návštěvou Říma. Podepsané Brocchiho smlouvy ale nikdy nevešly v platnost. Mussolini se snažil smlouvy uvést do praxe i v dalších měsících, především kvůli tomu, aby odvrátil pozornost Maďarska a Rakouska od plánu francouzského premiéra André Tardieua na jejich spolupráci s Malou dohodou. Mussoliniho pokusy o realizaci Brocchiho dohod však nebyly úspěšné a u maďarských a rakouských politiků se začaly objevovat pochybnosti o ekonomických výhodách spolupráce s Itálií.⁷⁴

Sám Mussolini trpěl neúspěchy italské diplomacie, a tak se v létě 1932 rozhodl propustit ministra zahraničí Grandiho a opět ministerstvo převzít. Následovala plošná výměna zaměstnanců ministerstva a zosřtení zahraniční politiky. *Duce* jasně dával najevo nesouhlas s politikou Společnosti národů a jeho rétorika se stala agresivnější.⁷⁵ Naopak politická vyjádření v Maďarsku se po vypuknutí krize a následném pádu premiéra Istvána Bethlena v srpnu 1931 poměrně umírňovala. Nový premiér Károlyi tišil revizionismus kvůli snaze o spolupráci s okolními státy a zlepšení ekonomické situace země. Károlyimu se ale nepodařilo uklidnit domácí situaci a jeho vláda v září 1932 padla. Novým premiérem byl jmenován Gyula Gömbös.

Gyula Gömbös byl radikální politik a antisemita, který se dlouhodobě angažoval v maďarských ultrapravicových hnutích. Nadšeně obdivoval italský fašismus a

---

⁷³Antonio Antál Gambino, „La Grande Crisi e le relazioni tra Italia e Ungheria (1931-1935)“, http://storicamente.org/gambino_grandecrisi (staženo 27. 3. 2015).

⁷⁴Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 101.

⁷⁵De Grand, *Italian Fascism*, 97.

Mussoliniho, za což si vysloužil přezdívku „Gömbölini“.⁷⁶ Ze začátku své vlády však Gömbös pokračoval v linii zahraniční politiky, kterou nastavil Bethlen. Jejím základním kamenem tedy zůstala orientace na Itálii, přibyla ale snaha o posílení vztahů s Německem. Přestože Gömbös ve svých projevech hovořil o nutnosti vybudování fašistického státu v Maďarsku, ministři jeho kabinetu nebyli žádní fašističtí radikálové. Ve vládě byli zastoupeni spíše konzervativci, mezi nimi například ministr zahraničí Endre Puky, kterého jmenovali na tento post především kvůli jeho dobré znalosti italštiny.⁷⁷

Nový premiér na zahraničním poli nejprve písemně ujistil Mussoliniho o své touze po pokračování přátelského vývoje maďarsko-italských vztahů. Pro Gömböse stála Itálie na prvním místě, na ni se chtěl spolehnout v tradičních otázkách jako vyzbrojování a podpora maďarského obchodu se zemědělskými produkty.⁷⁸ Již za měsíc po svém jmenování navštívil Gömbös Mussoliniho v Římě, kde obě strany jednaly o prohloubení vzájemných vztahů a o oživení myšlenky celní unie mezi Itálií, Maďarskem a Rakouskem. *Duce* dokonce přislíbil další dodávky vojenského materiálu.⁷⁹ Tento slib Mussolini splnil a Itálie tak opět začala posílat do Maďarska zbraně. Podobně jako před pěti lety došlo v lednu 1933 k odhalení tajného zbrojení a vypukl skandál ohledně tzv. Hirtenberských dodávek zbraní. Rakušané objevili z Itálie dovezené zbraně ve zbrojní továrně v dolnorakouském Hirtenbergu, odkud měly putovat do Maďarska. Itálie se bránila mezinárodnímu tlaku tvrzením, že tam pouze opravovala své zbraně. Skandál se utišil až koncem února, kdy Itálie převezla zbraně zpět.⁸⁰ Pozornost mezinárodní veřejnosti se totiž obrátila k Německu, kde se kancléřem stal Adolf Hitler.

Přes ideologickou blízkost maďarského a italského režimu nedošlo v první polovině dvacátých let k jejich spolupráci. Až v roce 1925 se zahraniční politika Itálie radikálně změnila a Mussolini se rozhodl navázat užší spolupráci s Maďarskem. V roce 1927 uzavřely oba státy smlouvu o přátelství, jejíž největší význam spočíval v tom, že se spojencem Maďarska poprvé od konce první světové války stala velmoc, která dokonce otevřeně podporovala maďarské revizionistické ambice. Smlouva ani plánované celní partnerství s Rakouskem ale nepřinesly předpokládané ekonomické výhody, což

---

⁷⁶ Mária Ormos, „The Horthy Era and the Fascist Epilogue: 1921 – 1945“, in *Hungary: Governments and Politics 1848-2000*, eds. Béla K. Király, Mária Ormos (Boulder: Social Science Monographs, 2001), 229.

⁷⁷ Macartney, *October Fifteenth*, 103.

⁷⁸ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 103.

⁷⁹ Herczeg, „Il ministro degli Esteri“, 73.

⁸⁰ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 105.

dokazovalo politickou i ekonomickou slabost Itálie. Do nástupu Hitlera k moci si Itálie nedokázala zajistit pevné postavení ve střední a jihovýchodní Evropě. Projevy i následky italských nedostatků budou představeny v následující kapitole.

5. Maďarsko-italské vztahy v období let 1933 - 1940

5.1 Reakce Maďarska a Itálie na nástup Hitlera k moci

V lednu 1933 se německým kancléřem stal nacistický politik Adolf Hitler, což v Evropě vyvolalo velký neklid. V některých zemích se zvedla vlna obav o další vývoj Německa, některé státy naopak zprávu o jmenování Hitlera kancléřem přijaly s potěšením. Tak tomu bylo i v případě Maďarska – premiér Gömbös do několika hodin po Hitlerově usednutí do kancléřského křesla apeloval na maďarského velvyslance v Berlíně, aby co nejdříve Hitlera navštívil.⁸¹ O týden později Gömbös napsal *Führerovi* tajnou zprávu, ve které ho žádal o spolupráci. Maďarský premiér chtěl využít spojení s Německem k tomu, aby jím vyvážil maďarskou závislost na Itálii. Současně cítil, že podpora dvou režimů vystupujících proti evropskému *statu quo* by již mohla stačit na uskutečnění revize Trianonských hranic. Proto se Gömbös svou mediací pokoušel sblížit Itálii s Německem.⁸² Mussolini ovšem nebyl z Hitlera tolik nadšen jako jeho maďarský protějšek. Nastolení nacistické vlády, která oponovala evropskému uspořádání, mu sice vyhovovalo, na druhou stranu si však uvědomoval, že se Německo stane silným rivalem v jeho zájmové sféře. Proto Mussolini v březnu 1933 předložil plán spojení evropských velmocí – Velké Británie, Francie, Německa a Itálie. Tento „Pakt čtyř“ měl mimo jiné usměrnit Hitlera v jeho agresivní politice, Francie ani Německo ho však neratifikovaly, což znamenalo konec celého projektu.⁸³

Kromě plánovaného spojení s velmocemi se Mussolini věnoval i rozvoji spolupráce s již tradičními partnery v regionu – Maďarskem a Rakouskem. *Duce* věděl o narůstajícím ekonomickém vlivu Německa v těchto zemích, čemuž se snažil zabránit prohloubením vzájemných vztahů. V Maďarsku sice došlo v únoru 1933 k obměně Gömbösova kabinetu – do čela ministerstva zahraničí se dostal vlivný Kálmán Kánya, v zahraniční politice ale zůstala na prvním místě orientace na Itálii. I díky kooperaci nového ministra zahraničí s premiérem mohla být znovu zahájena třístranná jednání mezi

⁸¹ Ivan T. Berend, *Decades of Crisis: Central and Eastern Europe before World War II* (Berkeley: University of California Press, 2001), 310.

⁸² Pamlényi, *A History of Hungary*, 491.

⁸³ Candeloro, *Storia dell'Italia moderna*: 9, 326.

Itálií, Maďarskem a Rakouskem. V červnu 1933 Mussolini v dopise Gömbösovi a rakouskému premiéru Engelbertu Dolfussovi oznámil, že je nutné, aby Itálie oba státy ochránila před nebezpečím ze strany Německa.⁸⁴ Než se však zástupci všech tří zemí sešli na jednáních v Římě, maďarský premiér odjel na oficiální návštěvu Německa.

Gömbösova návštěva Hitlera v červnu 1933 vzbudila v Itálii vlnu nevole. Setkání státníků mělo velký symbolický význam, protože Gömbös byl prvním zahraničním politikem, který nového německého kancléře oficiálně navštívil. Zároveň tak ale podryl Mussoliniho důvěru ve svou osobu, což musel napravovat během cesty do Říma o měsíc později. Jednalo se o Gömbösovu druhou oficiální návštěvu Itálie, na jejímž konci Mussolini předal maďarským zástupcům tajné memorandum. To krom jiného vyzývalo k ekonomické spolupráci Maďarska s Rakouskem a Itálií a k obraně proti expanzivní politice Německa. Dále zde byly zakotveny principy maďarsko-italského spojení na dalších pět let.⁸⁵ Na základě červencového setkání Gömböse s Mussolinim byly během podzimu a zimy vypracovány podklady k ekonomickým a politickým smlouvám mezi Itálií, Maďarskem a Rakouskem, které byly připraveny k podpisu na jednání v Římě v březnu 1934.

Mussolini, Gömbös a Dolfuss tak podepsali v polovině března 1934 tři dohody, tzv. Římské protokoly. V prvním protokolu se státy zavazovaly k politickým konzultacím v případě klíčových otázek a ke společnému postupu na mezinárodním poli. Druhý protokol se týkal hospodářské spolupráce států, která si měly poskytnout ekonomické výhody. Tato část se věnovala především Maďarsku – exportu jeho zemědělských produktů, ale i importu italského zboží. Třetí protokol upravoval italsko-rakouské hospodářské vztahy. Všechny dohody měly bilaterální charakter a nevylučovaly zapojení dalších zemí.⁸⁶ Tento bod do smluv prosadila maďarská vláda, která se obávala, že Hitler si Římské protokoly vyloží jako protiněmecké.

Římské protokoly znamenaly pro Mussoliniho velký zahraničněpolitický úspěch. Itálie vybuodovala blok spolupracujících států v Podunají, čímž hodlala omezit vliv Francie ve střední Evropě. *Duce* ale podcenil vliv sílícího Německa i upadající politické postavení ekonomicky slabší Itálie, která nebyla schopna plnit závazky plynoucí

---

⁸⁴ Irmanová, *Maďarsko*, 258.

⁸⁵ György Réti, *Hungarian – Italian Relations in the Shadow of Hitler's Germany 1933 -1940* (New York: Columbia University Press, 2003), 25.

⁸⁶ Davide Rodriquez, Enzo Rosario Magaldi, *Italia ed Ungheria 1927-1934* (Roma: Fondazione Einaudi, 2000), http://www.enzomagaldi.eu/Italia_Ungheria_libro/Italia_Ungheria_libro_cap05.htm (staženo 3. 4. 2015).

z protokolů. Především nezvládala absorbovat maďarský dovoz obilí a ani navýšit svůj ekonomický vliv v Maďarsku. Největšího podílu v celkovém maďarském dovozu dosáhl italský export v roce 1934, a to 12 %. Ve stejném období však podíl Německa dosahoval 18 % a dále rostl velmi rychlým tempem.⁸⁷ Maďarský premiér se obával zhoršení vztahů s Německem, a tak ihned po podpisu protokolů informoval německého velvyslance v Římě, že dohody nejsou mířené proti Německu. Gömbösem plánovaná politika spolupráce současně s fašistickou Itálií i nacistickým Německem však nedlouho poté dostala další trhlinu. Vztahy Itálie a Německa se zhoršily po pokusu rakouských nacistů o puč v červenci 1934. Maďarští politici se sice pokusili o uklidnění napětí mezi Itálií a Německem, jejich úsilí ale nepřineslo významnější výsledky. Naopak Itálie přesunula několik vojenských divizí na hranici s Rakouskem a začala se sblížovat s Francií, což pro Maďarsko znamenalo vážný problém. Nejenže hrozilo, že si bude muset vybrat mezi spojenectvím s Mussolinim nebo s Hitlerem, ale italsko-francouzské námluvy také mohly znamenat konec *Duceho* podpory maďarského revizionismu.⁸⁸

V době, kdy maďarští politici s nelibostí sledovali italský příklon k Francii, byl ve francouzském Marseille zavražděn jugoslávský král Alexandr a francouzský ministr zahraničí Louis Barthou. Během vyšetřování atentátu bylo zjištěno, že útok provedli chorvatští Ustašovci vycvičení v Maďarsku, ovšem s vazbami vedoucími do Itálie a Německa. Francie, která nechtěla poškodit slibně se vyvíjející vztahy s Itálií i Německem, označila Maďarsko za hlavního viníka. K francouzským obviněním se přidalo i Německo, což maďarské politiky hluboce zklamalo.⁸⁹ Jediným obhájcem maďarské vlády, která se marně bránila politické izolaci, byl Mussolini. Jen díky jeho zásahu a umírněnosti Francie a Velké Británie se podařilo vážnou krizi zažehnat.

V souvislosti s řešením krize po atentátu v Marseille navštívil Gömbös v listopadu 1934 Řím. Během jednání představil maďarský premiér svou vizi spolupracujícího bloku ve střední Evropě. Tento blok se měl sestávat z Itálie, Německa, Rakouska, Maďarska a Polska a jeho páteří měla být Osa Berlín-Řím. Mussolini prozatím tento návrh spolupráce s Německem odmítl, ale v následujících letech původní Gömbösův plán našel své uplatnění. Dále obě strany jednaly o podpoře maďarského revizionismu. Gömbös

⁸⁷ Iván T. Berend, György Ránki, *Hungary: A Century of Economic Development* (Newton Abbot: David & Charles, 1974), 120.

⁸⁸ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 117.

⁸⁹ György Réti, „The Marseilles Outrage of 1934 and Gömbös's Fourth Meeting with Mussolini: Blackmail, Subjection or Expression of Common Interest?“, *East European Quarterly* 39, č. 1 (březen 2005): 3, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d5341cb8-e1ea-4e9b-b5df-8fc3109bbd62%40sessionmgr113&vid=4&hid=109> (staženo 3. 4. 2015).

prezentoval Mussolinimu mapu, na které byly znázorněny maďarské územní požadavky, a *Duce* se vyjádřil, že načrtnuté hranice považuje za akceptovatelné. Následující diskuze se vedla na téma možného rozšíření Římských protokolů a závěrem státníci řešili i otázku italské podpory Maďarska během aféry kolem atentátu v Marseille. Listopadové setkání s Mussolinim znamenalo pro Gömböse velký úspěch – nejenže italský vůdce podpořil Maďarsko během mezinárodní krize, ale dokonce přijal maďarské územní požadavky. Jednání ukázala, že mezi italskou a maďarskou vládou panuje shoda ohledně podstatných otázek a že se Maďarsko může spolehnout na italskou podporu.⁹⁰ Gömbösův optimismus z této návštěvy však netrval dlouho kvůli dalšímu sblížení Itálie s Francií.

Na začátku roku 1935 se maďarsko-italské spojení ocitlo v krizi, když Mussolini vyjednával s francouzskou vládou o tzv. dunajském paktu. Ten měl zabezpečit rakouskou nezávislost a především udržet *status quo* ve střední Evropě, což bylo pochopitelně v rozporu s maďarskými zájmy. *Duce* si tímto paktem snažil zajistit dobré vztahy s Francií, se kterou spolupracoval i kvůli omezení rostoucího vlivu Německa. Mussolini dokonce s Francií a Velkou Británií uzavřel během konference ve Strese v březnu 1935 protiněmeckou frontu.⁹¹ Tyto Mussoliniho kroky byly projevem jeho snahy uchránit Itálii před předpokládanými negativními reakcemi západních velmocí na plánovanou italskou invazi do Etiopie.⁹²

Ještě v květnu 1935 na setkání ministrů zahraničí států Římských protokolů v Benátkách přesvědčovala italská strana maďarské zástupce, že orientace Maďarska na Německo je velmi nebezpečná, a že italsko-francouzské sblížení povede k prospěchu Maďarska. Zároveň Itálie tvrdila, že plánovaný dunajský pakt umožní Maďarsku legálně zbrojit. Italská invaze do Etiopie v říjnu 1935 však myšlenku dunajského paktu pohřbila a s tím ukončila i spolupráci Itálie s Francií.⁹³

5.2 Důsledky italské invaze do Etiopie

Italská vojska zahájila invazi do Etiopie na počátku října 1935. Maďarští politici o italském plánu předem věděli a schvalovali ho, protože si byli jisti, že agrese Itálii znemožní její další sblížení s Francií. Ještě před vypuknutím italsko-etioopské války

⁹⁰ György Réti, „The Marseilles Outrage“, 11.

⁹¹ Na konferenci ve Strese se premiéři Francie a Velké Británie pokusili získat Mussoliniho na stranu protivníků Hitlera poté, co Německo porušilo Versailleskou mírovou smlouvu zavedením branné povinnosti.

⁹² Gambino, „La Grande Crisi“.

⁹³ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 62.

Gömbös vzkázal maďarskému vojenskému atašé v Římě, aby ihned po začátku italské invaze navštívil Mussoliniho a ujistil ho o maďarské podpoře a přátelství. Na tento projev solidarity reagoval *Duce* výrokem: „*Ve vyjádření Vašeho přátelství vidím další důkaz toho, že naše vojenská spolupráce povede k dosažení maďarských požadavků...Musíte cítit, že ve mně máte silného stoupence.*“⁹⁴

Maďarská vláda pokračovala v podpoře Itálie i dalšími kroky. Jako první gratulovala Mussolinimu k zahájení války a během hlasování Společnosti národů o uvalení ekonomických sankcí se postavila proti většině a sankcím řekla ne. Nicméně Itálie se ocitla v diplomatické izolaci a její politické i vojenské postavení bylo silně otřeseno. Proto změnila svůj odtažitý postoj vůči Německu, což maďarská vláda uvítala.⁹⁵ V té době totiž ještě nemohli maďarští politici tušit, kolik sil bude invaze do Etiopie Itálii stát a jak moc to ovlivní nezávislost italské politiky.

V lednu 1936 učinil Mussolini krok, který byl v úplném protikladu s jeho dosavadní politikou. Vzkázal totiž německému velvyslanci v Římě, že v rámci italsko-německého sblížení mění Itálie svůj postoj k nezávislosti Rakouska, tedy že nebude vznášet žádné námitky, pokud se Rakousko stane německým vazalem.⁹⁶ Italsko-rakouské vztahy se již delší dobu zhoršovaly, mimo jiné následkem italského stažení vojsk ze společné hranice koncem roku 1935, kterým Itálie vyjádřila neochotu ke garanci rakouské nezávislosti. Rakouští politici na to reagovali jednáním s Československem v lednu 1936, čímž byla vážně otřesena soudržnost bloku Římských protokolů.⁹⁷ Kvůli rakouské snaze o zlepšení vztahů s ČSR se sešli zástupci států Římských protokolů v březnu 1936. Protokoly byly rozšířeny o několik bodů a Itálie i Maďarsko nařídily Rakousku, aby ukončilo kontakty s československou vládou.⁹⁸ Přes nové dodatky k protokolům však spolupráce zapojených států nenabyla na intenzitě. Naopak léto 1936 přineslo významné změny v dosavadních spojenectvích.

Italská armáda dobyla hlavní město Etiopie Addis Abebu začátkem května 1936 a Mussolini slavnostně vyhlásil italské koloniální impérium ve východní Africe (*Africa Orientale Italiana*, A. O. I.). *Duceho* popularita prudce narostla, ale současně musel

---

⁹⁴ cit. podle György Réti, „The European Consequences of the Italian Aggression against Ethiopia“, *Rivista di Studi Politici Internazionali* 74, č. 3 (2007): 427, <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b0b2c25e-ff3e-44af-b6b6-27b69fc7d8dc%40sessionmgr110&vid=6&hid=128> (staženo 5. 4. 2015). (přeloženo autorkou)

⁹⁵ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 121.

⁹⁶ Réti, „The European Consequences“, 430.

⁹⁷ Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 132.

⁹⁸ *Ibid.*, 139.

italský stát do invaze i správy nového impéria investovat velké množství finančních i vojenských prostředků. Přesto se Itálie po boku Německa zapojila do španělské občanské války, která vypukla v červenci 1936. Kvůli podpoře Nacionalistů Francisca Franca se podstatně zhoršily vztahy Itálie s Velkou Británií a Francií. Italská pozice na mezinárodní scéně začala slábnout a její rozhodnutí se čím dál více řídila německým příkladem. Italská agrese do Etiopie i účast ve španělské občanské válce zásadně oslabil italskou pozici v Podunají, kde její roli postupně přebíralo Německo.⁹⁹ Italská zahraniční politika zároveň dostala jiný ráz, když se červnu 1936 stal ministrem zahraničí Mussoliniho zeť Galeazzo Ciano.

Po nástupu nového ministra zahraničí vzrostly snahy Itálie o užší spolupráci s Německem, ale zároveň ochladly maďarsko-italské vztahy kvůli Cianově antipatii vůči Maďarům.¹⁰⁰ V souvislosti s novou proněmeckou politikou také upadal význam bloku Římských protokolů. Rakousko se podřídilo německým požadavkům na zapojení rakouských nacistů do vlády tzv. gentlemanskou dohodou z července 1936, proti čemuž Itálie, původní obránce rakouské nezávislosti, nic nenamítala.¹⁰¹ Další ranou pro italsko-maďarsko-rakouský blok byl vznik tzv. Osy Berlín-Řím. Tuto spojeneckou smlouvu vyjednal Ciano v říjnu 1936 v Berlíně pár týdnů poté, co zemřel její původní autor – Gyula Gömbös. Jeho vize rovnocenného partnerství Itálie a Německa, o které by se Maďarsko opíralo, však naplněna nebyla. Od počátku Osy v ní mělo jasnou převahu Německo, které prozatím nijak nepodporovalo maďarské revizionistické požadavky.¹⁰²

Gömbösův nástupce Kálmán Darányi chtěl maďarskou politiku vrátit do linie umírněnější politiky Istvána Bethlena. Darányi měl v úmyslu vymezit se proti rostoucí agresivitě Německa opětovným posílením spolupráce s Itálií.¹⁰³ Státy Římských protokolů se tak znovu sešly v listopadu 1936. Během těchto jednání uzavřelo Maďarsko s Itálií novou ekonomickou dohodu, která ale ukončila platnost Brocchiho smluv. Význam Římských protokolů nadále klesal, především kvůli silícímu vlivu Německa a přetrvávající ekonomické krizi. Dalším projevem slábnutí italské podpory Maďarska a Rakouska bylo i to, že se zástupci těchto tří států po listopadových jednáních oficiálně nesetkali více než rok. Maďarský regent Horthy sice navštívil Itálii v listopadu 1936, což

⁹⁹ De Grand, *Italian Fascism*, 120.

¹⁰⁰ Sakmyster, *Hungary, the Great Powers*, 76.

¹⁰¹ *Ibid.*, 77.

¹⁰² Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 125.

¹⁰³ Pamlényi, *A History of Hungary*, 493.

bylo opětováno návštěvou italského královského páru v Maďarsku v květnu 1937, Mussolini však plánovaná oficiální setkání ve Vídni i Budapešti zrušil.¹⁰⁴

Upadající důležitost Římských protokolů i vlivu Itálie v Podunají se plně projevila v roce 1937. V létě italská vláda definitivně odmítla Brocchiho dohody a podstatně se zhoršily i bilaterální vztahy Itálie s Maďarskem.¹⁰⁵ Itálie se ještě více připoutala k Německu, když se v listopadu stala členem Paktu proti Kominterně¹⁰⁶ a vystoupila ze Společnosti národů. Maďarští představitelé se proto rozhodli uspořádat setkání států Římských protokolů, čímž se snažili dokázat, že jejich spojení je stále funkční. Ciano však jejich názor nesdílel a považoval Římské protokoly za překonané.¹⁰⁷ Přesto se ale zástupci států setkali v lednu 1938 v Budapešti.

Během posledního setkání států Římských protokolů se Ciano snažil přesvědčit maďarské i rakouské politiky, aby také vstoupili do Paktu proti Kominterně a opustili Společnost národů. Zástupci obou zemí to ale odmítli, Maďaři především proto, že nechtěli přerušit veškeré své styky se západními zeměmi. Navzdory tomu, že blok vznikl primárně na obranu Rakouska před anšlusem, se na posledním jednání o nutnosti zachování Rakouska ani nediskutovalo.¹⁰⁸ Itálie i Maďarsko totiž již přijaly stanovisko, že anšlus je nevyhnutelný. To ovšem neznamenalo, že by se ho neobávaly. Oba státy se shodovaly na tom, že v případě anšlusu Německo získá výraznou mocenskou převahu v Podunají, což by mělo být vykompenzováno novým spojeneckým blokem. Nový blok měla tvořit Itálie s Maďarskem, Polskem a Jugoslávií.¹⁰⁹ Maďarsko-polská jednání o této tzv. horizontální ose ale byla přerušena německým obsazením Rakouska v březnu 1938.¹¹⁰

Anšlus ukončil období spolupráce Itálie, Maďarska a Rakouska v rámci bloku Římských protokolů. Itálie i Maďarsko anšlus přijaly a doufaly, že za jejich shovívavý přístup se jim dostane německé přízně. Itálie věřila v německou podporu její expanze po pobřeží Středozemního moře a Maďarsko předpokládalo, že se konečně otevře prostor pro revizi maďarských hranic.¹¹¹

¹⁰⁴ Macartney, *October Fifteenth*, 195 – 196.

¹⁰⁵ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 101.

¹⁰⁶ Pakt proti Kominterně byla smlouva původně mezi Německem a Japonskem namířená proti Sovětskému svazu a komunistickým hnutím.

¹⁰⁷ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 106.

¹⁰⁸ *Ibid.*, 109.

¹⁰⁹ Itálie uzavřela dohodu s Jugoslávií (od roku 1929 nový název Království SHS) již v roce 1937.

¹¹⁰ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 133.

¹¹¹ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 114.

5.3 Role Itálie v uskutečnění cílů maďarského revizionismu

Po německém připojení Rakouska v březnu 1938 se dalším cílem německých expanzionistických plánů stalo Československo, vůči kterému vznášela teritoriální požadavky i maďarská vláda. Na jaře 1938 však Maďarsko ke státům Malé dohody zastávalo poměrně zdrženlivý postoj. Nová maďarská vláda v čele s Bélou Imrédy se obrátila na Itálii, která si stále držela postavení nejdůležitějšího maďarského partnera. V květnu 1938 navštívil Imrédy Řím, kde se před nedávnou dobou dohodl Mussolini s Hitlerem o tom, že Podunají je výsostně německá sféra vlivu. Maďarský premiér navrhl italským zástupcům podpis společného tajného paktu, který by nahradil po anšlusu nefunkční Římské protokoly. Současně žádal o vojenskou pomoc v případě jugoslávského útoku na Maďarsko. Oba Imrédyho návrhy však italská vláda odmítla.¹¹² O italských garancích proti jugoslávskému útoku znovu premiér Imrédy a ministr zahraničí Kánya jednali s Cianem v červenci 1938. Avšak i během těchto jednání se Ciano odmítl v této věci jakkoli zavázat. V otázce Československa Ciano doporučil, aby se Maďarsko zdrželo jakékoliv agresivní akce a proti ČSR zasahovalo jen v souladu s německým postupem. Italský ministr zahraničí dále zmínil, že československá otázka není v bezprostředním zájmu Itálie, která se dohodla s německou stranou o tom, že případný vojenský zásah bude pouze v režii Německa.¹¹³ Maďarští zástupci tak v Římě nedosáhli výraznějšího úspěchu a maďarsko-italské vztahy se opět oslabily.

Naopak kladný výsledek pro maďarské politiky přineslo srpnové jednání s reprezentanty Malé dohody v Bledu. Maďarsku bylo poprvé v meziválečném období povoleno zbrojit a zároveň se všechny čtyři zúčastněné státy zřekly použití násilí. Během tohoto posledního setkání států Malé dohody byla podepsána dohoda, která měla výrazný protiněmecký tón, což Německo maďarským politikům (především Kányovi) následně vyčítalo.¹¹⁴ Zmíněná dohoda ale nikdy nevešla v platnost a za několik týdnů se rozpadla i Malá dohoda, společenství, jehož hlavním úkolem bylo bránit naplnění cílů maďarského revizionismu.

Na konci září 1938 se sešli zástupci Německa, Velké Británie, Francie a Itálie v Mnichově, kde podepsali dohodu o odstoupení československých pohraničních oblastí

¹¹² Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 121.

¹¹³ Aufzeichnung über die Unterredungen zwischen Mussolini, Außenminister Ciano, dem ungarischen Ministerpräsidenten Imrédy und Außenminister Kánya (18. 7. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Magda Ádám et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 185.

¹¹⁴ Irmanová, *Maďarsko*, 264.

Německu. Maďarští politici doufali, že na konferenci budou i jejich zemi přiřknuty určité územní zisky, ale jediným výsledkem bylo, že ČSR měla upravit postavení maďarské menšiny na svém území. Pokud by nedošlo k bilaterální maďarsko-československé dohodě do tří měsíců, otázka měla být vyřešena na další konferenci čtyř velmocí.¹¹⁵

Na konferenci se opět projevila diplomatická slabost Itálie. Přestože zde Mussolini vystupoval jako mocný ochránce evropského míru, nebyl schopen vyvážit vliv Německa. To odmítlo diskuzi o maďarských požadavcích, které se Mussolini na žádost maďarské vlády zavázal přednést. *Duce* se obával německého vlivu, a tak uvažoval o vybudování dalšího spojeneckého bloku, tentokrát založeného na Polsku a Maďarsku.¹¹⁶ Proto také zachovával kladný postoj k maďarským požadavkům na společnou maďarsko-polskou hranici. V polovině října se Mussolini vyjádřil, že by se měla uskutečnit konference čtyř velmocí, protože přímé jednání mezi Maďarskem a Československem nemá naději na úspěch. Maďarsku také doporučil částečně mobilizovat kvůli své vlastní bezpečnosti.¹¹⁷ Zároveň řekl, že je připraven podporovat Maďarsko vojenským materiálem a na žádost maďarské vlády je takřka okamžitě schopen dopravit Maďarsku letadla.¹¹⁸

V průběhu října se také změnilo stanovisko Hitlera, který začal maďarské požadavky vůči Československu podporovat. Odmítl je však řešit na další konferenci čtyř velmocí, s čímž donutil souhlasit Mussoliniho. Ministři zahraničí Německa a Itálie se s vědomím Velké Británie a Francie sešli na začátku listopadu 1938 ve Vídni, aby uspořádali arbitrážní řízení. Tzv. první vídeňská arbitráž z 2. listopadu 1938 přiřkla Maďarsku část území jižního Slovenska a Podkarpatské Rusi s Košicemi, Užhorodem a Mukačevem. Znamenalo to první úspěch maďarské revizionistické politiky, ke kterému sice dopomohla Itálie, ale hlavní slovo měl Hitler. Maďarská veřejnost přijala arbitráž s nadšením, avšak vláda uspokojena nebyla. Arbitráž totiž nezahrnovala požadované referendum ohledně území Podkarpatské Rusi, díky kterému by Maďarsko mohlo získat celé toto území, a tím i společnou maďarsko-polskou hranici.¹¹⁹

¹¹⁵ Macartney, *October Fifteenth*, 274.

¹¹⁶ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 139.

¹¹⁷ Telefonisch übermitteltes Chiffretelegramm des Grafen Csáky an Außenminister Kánya (20:30, 14. 10. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Magda Ádám et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 198.

¹¹⁸ Telefonisch übermitteltes Chiffretelegramm des Grafen Csáky an Außenminister Kánya (21:00, 14. 10. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Magda Ádám et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 199.

¹¹⁹ Irmanová, *Maďarsko*, 300.

Maďarsko se tedy rozhodlo připojit území celé Podkarpatské Rusi vojensky. Ciano varoval maďarské politiky, že požadované území je považováno za německou sféru vlivu a že Itálie maďarskou akci proti zájmům Německa nepodpoří.¹²⁰ To bylo další zklamání pro Maďarsko, které po protestech Německa i Itálie plánované obsazení Podkarpatské Rusi odložilo. Následně musel kvůli německému nátlaku rezignovat ministr zahraničí Kánya, jehož nástupcem se v prosinci 1938 stal István Csáky.¹²¹ Ten vyhověl přání Itálie a v lednu 1939 podal žádost o vstup do Paktu proti Kominterně.¹²²

Další změnou, která nastala na maďarské politické scéně, bylo jmenování Pála Telekiho premiérem. Italská strana přijala tuto změnu s potěšením, Ciano si do svého deníku napsal: „...*Telekiho mám rád a považuji jej za nejlepšího šéfa vlády, jakého Maďarsko kdy mělo.*“¹²³ Zahraniční politika Telekiho se dále soustředila na revizi maďarských hranic, i když poněkud jiným způsobem. V otázce Podkarpatské Rusi Teleki argumentoval odlišně než jeho předchůdce. Nutnost zisku požadovaného území nově založil na geopolitických důvodech, které byly přijatelné dokonce i pro Německo.¹²⁴ Německá vláda zároveň v té době již plánovala obsazení Československa a přestala bránit Maďarsku ve snaze o zisk Podkarpatské Rusi. Maďarská vláda přijala rozhodnutí, že v případě německého obsazení Československa dojde k maďarské invazi. K té došlo 15. března a o tři dny později Maďarsko anektovalo celé území Podkarpatská Rusi.¹²⁵

Itálie neměla na tento maďarský úspěch takřka žádný vliv, ale přesto stále zůstávala podstatným spojencem Maďarska. Premiér Teleki se proto dále snažil rozvíjet vzájemné vztahy. Obnovil ideu tzv. horizontální osy, čímž opět chtěl zabezpečit Maďarsko před narůstajícím vlivem Německa. Itálie se však Německu nadále podřizovala, čehož projevem byl podpis Ocelového paktu, kterým se Itálie zavázala poskytnout Hitlerovi své síly v případě války.¹²⁶ Tento pakt předznamenával další německou agresi, tentokrát do Polska, ke které došlo 1. září 1939.

Itálie ani Maďarsko se do zahájené války zapojit nechtěly, Maďarsko dokonce zaujalo otevřeně protiněmecký postoj, který se mimo jiné projevil i odmítnutím průchodu německých vojsk přes maďarské území. Ciano si po jednání s maďarským velvyslancem v Itálii Frederickem Villanim poznamenal: „*Přes stav nejvyšší připravenosti je*

¹²⁰ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 146.

¹²¹ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 139.

¹²² *Ibid.*, 154.

¹²³ Galeazzo Ciano di Cortellazzo, *Deník: 1939 – 1943, 1. díl* (Praha: ERM, 1997), 42.

¹²⁴ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 152.

¹²⁵ *Ibid.*, 154.

¹²⁶ Burgwyn, *Italian Foreign Policy*, 194.

(maďarský, pozn. autorky) *národ klidný a rozhodnut bojovat, kdyby Němci chtěli vniknout na jeho území. Teleki mluví o Hitlerovi jako o ‚gangsterovi‘...“¹²⁷*

Na jaře 1940 v souvislosti s německými úspěchy na evropských bojištích však Itálie odmítla dále tolerovat maďarskou protiněmeckou orientaci. Mussolini chtěl s německou pomocí dosáhnout realizace svých expanzionistických ambicí, a proto pronesl, že maďarská strana již nebude moci počítat s italskou podporou, pokud si zachová nevlídný postoj vůči Německu.¹²⁸ Koncem března 1940 se Mussolini a Ciano setkali s Telekim. Během tohoto setkání *Duce* prohlásil, že Maďaři musí počítat s brzkým italským vojenským vystoupením na straně Německa, přestože ani italský národ nemá Němce v oblibě. Současně se Mussolini vyjádřil i k maďarským požadavkům vůči Rumunsku, které Maďaři opakovaně pronášeli od Mnichovské konference. Maďarsko získalo Mussoliniho souhlas s kompromisním řešením rumunské otázky, ale prozatím nemělo zahajovat vlastní ozbrojenou akci či vstupovat do druhé světové války.¹²⁹

Sama Itálie však do války vstoupila v červnu 1940. Maďarská strana se toho pokusila využít a v situaci, kdy se zdálo, že Německo válku v blízké době vyhraje, opět otevřela otázku protirumunské akce. Německu se ze strategických důvodů nehodilo, aby mezi Maďarskem a Rumunskem vypukl otevřený konflikt, a tak Hitler pozval maďarské zástupce v červenci 1940 do Mnichova. Tam doporučil, aby byl spor o rumunské územní vyřešen oboustrannou dohodou a nikoliv vojenskou konfrontací. Ciano, který se jednání také zúčastnil, řekl, že italská vláda naprosto souhlasí s Hitlerem.¹³⁰ Maďarské zástupce výsledky setkání v Mnichově nepotěšily, přesto se však pokusili o bilaterální jednání s Rumunskem. Ta se uskutečnila v srpnu 1940, skončila ale bezvýsledně. Rumunská vláda následně požádala, aby byl spor vyřešen arbitráží.

Koncem srpna 1940 tak byla ve Vídni podepsána druhá vídeňská arbitráž. Německý ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop s Cianem upravili maďarské požadavky, jejichž okleštěnou verzi rumunská strana akceptovala. Zároveň Ribbentrop pohrozil Maďarsku, že pokud dojde k maďarskému útoku na Rumunsko, budou

¹²⁷ Ciano di Cortellazo, *Deník*, 160.

¹²⁸ Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 232.

¹²⁹ Aufzeichnung über die Besprechungen zwischen Mussolini, dem italienischen Außenminister Ciano und dem ungarischen Ministerpräsidenten Teleki (28. 3. 1940), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Magda Ádám et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 255 – 256.

¹³⁰ Tagesbericht über die Unterredungen zwischen Hitler, dem deutschen Außenminister Ribbentrop, dem italienischen Außenminister Ciano, dem ungarischen Ministerpräsidenten Teleki und dem ungarischen Außenminister Csáky (10. 7. 1940), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Magda Ádám et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 272.

následovat tvrdá opatření Německa.¹³¹ Maďarsko získalo druhou vídeňskou arbitráží podstatnou část svého historického území, ale zároveň se zavázalo ke spolupráci s nacistickým Německem. Italský vliv na mezinárodní politiku byl v tu chvíli minimální, protože Mussolini svá rozhodnutí zcela podřídil německé vůli. Maďarsko-italské vztahy se tak po podpisu arbitráže zaměřily primárně na její implementaci.¹³² Maďarsko se definitivně dostalo do područí Hitlera podpisem Paktu tří koncem listopadu 1940. Tento pakt, původně uzavřený mezi Německem, Itálií a Japonskem, byl vojenskou dohodou s agresivním charakterem.¹³³ Jeho podpisem Maďarsko přišlo o svou neutralitu, kterou se snažilo od vypuknutí války udržet. Maďarsko i Itálie se tak koncem roku 1940 dostaly do pozice takřka německých vazalů a jejich vzájemné vztahy se ocitly na zanedbatelné úrovni.

Nástup Hitlera k moci výrazně ovlivnil evropskou politiku a s ní i maďarsko-italské vztahy. Italská strana k nelibosti Maďarska z počátku vůči Hitlerovi zachovávala odtažitý postoj, který podporovala budováním více či méně protiněmeckých bloků. Významným regionálním blokem bylo italsko-maďarsko-rakouské spojení v rámci Římských protokolů, které však nikdy nedosáhlo předpokládaného úspěchu v obraně před německým expanzionismem. Itálie dokonce přes maďarské námitky rozvíjela vztahy s Francií, invaze do Etiopie ale jejich sblížení ukončila. Mussolini proto zahájil etapu spojení s Německem, jemuž postupně podřizoval svá rozhodnutí. Italsko-německé sblížení přijali maďarští politici kladně, doufali ve vlastní prospěch z partnerství s Osou Berlín-Řím. Maďarsko ani Itálie však neodhadly politickou i ekonomickou sílu Německa, které postupně jednoznačně vytlačilo Itálii z Podunají. Maďaři sice stále považovali Itálii za svého primárního spojence, hlavní slovo na mezinárodním poli ale již mělo Německo. Jen díky německým rozhodnutím dosáhlo Maďarsko realizace svých územních požadavků vůči Československu a Rumunsku, přestože určitou roli sehrála i podpora Itálie. Za své teritoriální zisky muselo Maďarsko přistoupit k Paktu tří, čímž se jednoznačně připojilo k bloku vedenému nacistickým Německem. Maďarsko i Itálie se musely podvolit vůli Německa, které tak zastínilo další vývoj jejich vzájemných vztahů.

---

¹³¹ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 175.

¹³² Réti, *Hungarian – Italian Relations*, 268.

¹³³ Juhász, *Hungarian Foreign Policy*, 176.

6. Závěr

Závěrem bych chtěla zhodnotit maďarsko-italské vztahy ve sledovaném období let 1922 – 1940 pomocí odpovědí na výzkumné otázky položené v úvodu práce a vyrovnáním se se všemi předloženými hypotézami.

Maďarsko a Itálie patřily v meziválečném období mezi státy vystupující proti stávajícímu evropskému uspořádání. Koncem dvacátých let navázaly obě země přátelské vztahy, které udržovaly po celé meziválečné období. Jaké důvody vedly k jejich sblížení? Důležitou roli hrála ideologická podobnost jejich zahraničních politik, které se zakládaly na nacionalismu a iredentě. Jak Itálie, tak Maďarsko vznášely teritoriální požadavky vůči zemím střední a jihovýchodní Evropy a zároveň se obávaly převahy slovanských států v regionu. Požadovaly revizi mírových smluv uzavřených po první světové válce, čímž se v důsledku stavěly proti politice dohodových mocností. Itálie chtěla soupeřit s Francií o vliv nad střední Evropou, Maďarsko se cítilo ohroženo Malou dohodou, blokem sousedních států pod francouzskou patronací. I proto se Maďarsko jevílo Itálii jako ideální partner k narušení francouzského vlivu v regionu. Reálná situace a především italské námluvy s Malou dohodou však maďarsko-italskou spolupráci do druhé poloviny dvacátých let neumožnily. Až roku 1925 se italský postoj změnil. Italský premiér Benito Mussolini zavedl fašistickou diktaturu a začal se přiklánět na stranu Maďarska. Itálie se rozešla s Malou dohodou v roce 1926, když Království SHS odmítlo vstoupit do plánovaného Itálií vedeného bloku – dunajsko-balkánského Locarna. Itálie se rozhodla Království SHS obklíčit a jako vhodného partnera si zvolila Maďarsko. Odmítnutí italského plánu Královstvím SHS a nastolení diktatury v Itálii považují za hlavní důvody, které umožnily vznik maďarsko-italské spolupráce.

Jaký význam měla tato spolupráce pro oba státy? Pro Maďarsko měla z počátku největší význam italská podpora maďarského revizionismu a to, že se poprvé od konce první světové války stala spojencem Maďarska jedna z velmocí. Itálie rozhodně hrála klíčovou roli v prolomení mezinárodní izolace státu. Zároveň poskytla Maďarsku finanční pomoc a dodávky zbraní. Na mezinárodním poli nejen propagovala maďarskou touhu po revizi Trianonské mírové smlouvy, ale Maďarsko hájila i během různých skandálů – např. při odhalení tajných dodávek zbraní v Rakousku nebo během aféry kolem atentátu ve francouzském Marseille. Naopak Itálie získala protifrancouzského spojence ve střední Evropě, jenž se měl stát italskou vstupní branou do regionu. Tím si však znepřátelila státy Malé dohody, které odmítaly uvolnění svého partnerství s Francií.

Spojenectví s Maďarskem tak Itálii nepomohlo prosadit svůj vliv ve střední Evropě. Na základě těchto skutečností potvrzují v úvodu předloženou hypotézu, že maďarsko-italská spolupráce měla mnohem větší význam pro Maďarsko než pro Itálii.

Další zásadní otázkou je, nakolik maďarsko-italská spolupráce přispěla k naplnění cílů zahraniční politiky obou států. Mussolini toužil po obnovení prestiže Itálie mimo jiné i získáním důležitějšího postavení v Podunají. Proto začal spolupracovat s Maďarskem a také Rakouskem, kterým po vypuknutí hospodářské krize nabídl vzájemnou ekonomickou pomoc na základě tzv. Brocchiho smluv. O tři roky později uzavřely tyto státy bilaterální smlouvy o ekonomické i politické spolupráci - Římské protokoly, které vyjadřovaly italský záměr vybudovat blok proti stále sílícímu nacistickému Německu. Itálie se zprvu chovala vůči Německu velmi odtažitě, až nepřátelsky, to se však změnilo po italské invazi do Etiopie. Diplomatická izolace totiž v podstatě donutila Mussoliniho obrátit svou zahraniční politiku k Německu. Aby přesvědčil Hitlera o své náklonnosti, přijal *Duce* dokonce myšlenku anšlusu, což bylo v naprostém protikladu s jeho dosavadní politikou. Od té doby se Mussolini stále více podřizoval Hitlerovým rozhodnutím a blok Římských protokolů ztrácel smysl. Vytvořením Osy Berlín-Řím se Itálie v podstatě vzdala nároků na vliv v Podunají, což dokazuje, že italská spolupráce s Maďarskem nedokázala vzdorovat německé síle. Mussoliniho plán penetrace do Podunají skrze Maďarsko tak neuspěl.

Maďarsko díky spolupráci s Itálií mohlo koncem dvacátých let ukončit období politiky plnění a zahájit otevřeně revizionistickou politiku. K revizi maďarských hranic ale nestačila spolupráce pouze s Itálií. Prvního úspěchu v této otázce dosáhlo Maďarsko až v roce 1938 první vídeňskou arbitráží, ke které sice Itálie přispěla, ale hlavní slovo již mělo Německo. Další maďarské teritoriální zisky (anexe Podkarpatské Rusi, druhá vídeňská arbitráž) byly také zcela v režii Německa, které si tak Maďarsko stále více zavazovalo. To se projevilo v maďarském rozhodnutí připojit se k Paktu tří, vojenské dohodě Německa, Japonska a Itálie. Podpisem Paktu tří ztratilo Maďarsko svou neutralitu a bylo jen otázkou času, kdy podobně jako Itálie vstoupí do druhé světové války po boku Německa. Potvrzuje se tedy i další hypotéza, že se jak Maďarsko, tak Itálie musely podříditi nacistickému Německu, aby mohly uskutečňovat své expanzionistické a revizionistické ambice.

Tato práce došla též k všeobecně přijímanému závěru, že Itálie představovala pro Maďarsko důležitého spojence po celé meziválečné období. Především pomohla Maďarsku dostat se z mezinárodní izolace a veřejně obhajovat své revizionistické cíle.

Bohužel nedostačující ekonomická a vojenská síla Itálii znemožnila samostatně změnit stávající uspořádání Evropy, kvůli čemuž se společně s Maďarskem dostala do područí Hitlera.

7. Summary

Examining the inter-war relationship between Hungary and Italy can significantly further understandings of international relations in Central Europe during the given period. These two states started to cooperate in 1927, after Italy terminated its benign policy towards Yugoslavia and initiated its encirclement. Hungary, itself surrounded by the hostile states of the Little Entente, seemed to be an ideal partner for Italian plans to spread her influence in the Danube Basin. At the end of 1920s Italy substantially supported Hungarian revisionism and helped Hungary break its international isolation. Italian Prime Minister Benito Mussolini also delivered financial and military aid and defended Hungary during international scandals. Even though Hungary gained a lot from this cooperation, Italy did not succeed in penetrating Central Europe. Italy suffered from economic and military weakness, and in particular, Mussolini was not able to advance Italy's own interests following the aggression against Ethiopia. Almost directly after Hitler's rise to power Mussolini built a bloc against Germany – the Rome Protocols, consisting of Italy, Hungary and Austria. However, a few years later, Italy became more and more dependent on Nazi Germany, mainly because of its international isolation after the Ethiopian war. Mussolini gave up Italy's attempts to influence the Danube Basin through the formation of the Rome-Berlin Axis and did not speak out against the German annexation of Austria in 1938. Hungary believed in Italian support for the revision of the Hungarian borders, but Italy had never been economically and militarily strong enough to change the European status quo. The revisions realized in 1938 – 1940 (First and Second Vienna Award, annexation of Ruthenia) were possible only thanks to German decision and Italy's role was mainly symbolic. Hungary paid for the territorial gains by the joining the Tripartite Pact at the time, when Italy was already fighting in World War II on the side of Germany. At the beginning of World War II Hungary and Italy almost became German vassals, because they could not resist German power.

8. Použitá literatura

Prameny

Aufzeichnung über die Unterredungen zwischen Mussolini, Außenminister Ciano, dem ungarischen Ministerpräsidenten Imrédy und Außenminister Kánya (18. 7. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Ádám, Magda; al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 184 - 191.

Aufzeichnung über die Besprechungen zwischen Mussolini, dem italienischen Außenminister Ciano und dem ungarischen Ministerpräsidenten Teleki (28. 3. 1940), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Ádám, Magda; et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 255 – 257.

Ciano di Cortellazzo, Galeazzo; *Deník: 1939 – 1943, 1. díl* (Praha: ERM, 1997).

Smlouva o přátelství, smírčím řízení a rozhodčím soudě:

1927. évi XXVIII. törvénycikk az Olaszországgal 1927. évi április hó 5. napján Rómában kötött barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés becikkelyezéséről, <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7712> (staženo 17. 3. 2015).

Tagesbericht über die Unterredungen zwischen Hitler, dem deutschen Außenminister Ribbentrop, dem italienischen Außenminister Ciano, dem ungarischen Ministerpräsidenten Teleki und dem ungarischen Außenminister Csáky (10. 7. 1940), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Ádám, Magda; et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 270 – 276.

Telefonisch übermitteltes Chiffretelegramm des Grafen Csáky an Außenminister Kánya (20:30, 14. 10. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Ádám, Magda; et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 198 - 199.

Telefonisch übermitteltes Chiffretelegramm des Grafen Csáky an Außenminister Kánya (21:00, 14. 10. 1938), in *Allianz Hitler-Horthy-Mussolini: Dokumente zur ungarischen Außenpolitik (1933-1944)*, ed. Ádám, Magda; et al. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966), 199.

Sekundární literatura

Aberbach, David; „Byron to D’Annunzio: from Liberalism to Fascism in National Poetry, 1815 - 1920“, *Nations and Nationalism* 14, č. 3 (červenec 2008): 478 - 497, <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=2eabc6fc-b5b2-45b7-bc09-4b3399ff5b1d%40sessionmgr4004&vid=8&hid=4107> (staženo 19. 2. 2015).

Ádám, Magda; *The Little Entente and Europe: 1920-1929* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1993).

D’Amoja, Fulvio; úvod ke knize *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, societa, letteratura, fonti*, eds. Guida, Francesco; Tolomeo, Rita; (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), XIII – XXVIII.

Berend, Iván T; *Decades of Crisis: Central and Eastern Europe before World War II* (Berkeley: University of California Press, 2001).

Berend, Iván T.; Ránki, György; *Hungary: A Century of Economic Development* (Newton Abbot: David & Charles, 1974).

Breccia, Alfredo; „La politica estera italiana e l’Ungheria (1922 – 1933)“, *Rivista di studi politici internazionali* 74, č. 1 (leden/březen 1980): 93 - 112, <http://www.jstor.org/discover/10.2307/42734470?sid=21106140996403&uid=3737856&uid=70&uid=4&uid=2134&uid=2> (staženo 17. 3. 2015).

Burgwyn, James H.; *Italian Foreign Policy in the Interwar Period, 1918-1940* (Westport, Conn.: Praeger, 1997).

Candeloro, Giorgio; *Storia dell'Italia moderna: 9* (Milano: Feltrinelli, 1990).

De Grand, Alexander; *Italian Fascism: its Origins and Development* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1982).

Gambino, Antonio Antàl; „La Grande Crisi e le relazioni tra Italia e Ungheria (1931-1935)“, http://storicamente.org/gambino_grandecrisi (staženo 27. 3. 2015).

Herczeg, Gyula; „Il ministro degli Esteri Dino Grandi e l'Ungheria“, in *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, societa, letteratura, fonti*, eds. Guida, Francesco; Tolomeo, Rita (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), 55 – 78.

Horthy, Nikolas; *Admiral Nikolas Horthy: Memoirs* (Safety Harbor: Simon Publications, 2000).

Houska, Ondřej; *Praha proti Římu: československo-italské vztahy v letech 1922–1929* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2011).

Irmanová, Eva; *Maďarsko a Versailleský mírový systém* (Ústí nad Labem: Albis International, 2002).

Juhász, Gyula; *Hungarian Foreign Policy, 1919-1945* (Budapest : Akadémiai Kiadó, 1979).

Kontler, László; *Dějiny Maďarska* (Praha: NLN, 2011).

Macartney, Carlile Aylmer; *October Fifteenth: A History of Modern Hungary, 1929-1945* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1956).

Macartney, Maxwell Henry Hayes; Cremona, Paul; *Italy's Foreign and Colonial Policy 1914 – 1937* (New York: Howard Fertig, 1972).

Nálevka, Vladimír; *Světová politika ve 20. století* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000).

Ormos, Mária; „Bethlen e Mussolini“, in *Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia*, eds. Kovács, Zsuzsa; Sárközy, Péter (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990), 177 – 196.

Ormos, Mária; „The Horthy Era and the Fascist Epilogue: 1921 – 1945“, in *Hungary: Governments and Politics 1848-2000*, eds. Király, Béla K.; Ormos, Mária (Boulder: Social Science Monographs, 2001), 216 – 274.

Pamlényi, Ervin et al., eds.; *A History of Hungary* (Budapest: Corvina, 1973).

Petricioli, Marta; „La questione dell'Ungheria occidentale nei documenti diplomatici italiani“, in *Italia e Ungheria (1920 – 1960): Storia, politica, società, letteratura, fonti*, eds. Guida, Francesco; Tolomeo, Rita (Cosenza: Edizioni Periferia, 1991), 1 – 30.

Réti, György; *Hungarian – Italian Relations in the Shadow of Hitler's Germany 1933 - 1940* (New York: Columbia University Press, 2003).

Réti, György; „The European Consequences of the Italian Aggression against Ethiopia“, *Rivista di Studi Politici Internazionali* 74, č. 3 (2007): 426 – 431,
<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b0b2c25e-ff3e-44af-b6b6-27b69fc7d8dc%40sessionmgr110&vid=6&hid=128> (staženo 5. 4. 2015)

Réti, György; „The Marseilles Outrage of 1934 and Gömbös's Fourth Meeting with Mussolini: Blackmail, Subjection or Expression of Common Interest?“, *East European Quarterly* 39, č. 1 (březen 2005): 1 – 12,
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d5341cb8-e1ea-4e9b-b5df-8fc3109bbd62%40sessionmgr113&vid=4&hid=109> (staženo 3. 4. 2015).

Rodriquez, Davide; Magaldi, Enzo Rosario; *Italia ed Ungheria 1927-1934* (Roma: Fondazione Einaudi, 2000),
http://www.enzomagaldi.eu/Italia_Ungheria_libro/Italia_Ungheria_copertina.htm
 (staženo 3. 4. 2015).

Romsics, Ignác; *Hungary in the Twentieth Century* (Budapest: Corvina/Osiris, 2010).

Romsics, Ignác; *István Bethlen: A Great Conservative Statesman of Hungary, 1874 – 1946* (New York: Columbia University Press, 1995).

Romsics, Ignác; „Italy and the Plans for a Romanian-Hungarian Agreement, 1918-1938“, in *Trianon and East Central Europe: Antecedents and Repercussions*, eds. Király, Béla; Veszprémy, László (Highland Lakes: Atlantic Research & Publications, 1995), 107 - 145.

Sakmyster, Thomas L.; *Hungary, the Great Powers and the Danubian Crisis, 1936–1939* (Athens: University of Georgia Press, 1980).

Veber, Václav; et al., *Dějiny Rakouska* (Praha: NLN, 2002).

Veselý, Zdeněk; *Dějiny mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2007).